

In dit nummer:

- 103 Altijd vergeven?
Mark Janssens
- 104 Bouwen op vaste grond
W. Smouter
- 106 Landelijke Vergadering
Doorn 1998
Marjon Busstra
- 108 Bijbelstudie over
Romeinen 3: 25 en 26 (1)
H. de Jong
- 110 Eigen schuld, dikke buit
H. Algra
- 111 Ik leef van de geef...
H. Algra
- 112 Het Hindoeïsme
P.J. van Kampen
- 114 Het meisje en de heil
Jeannette Westerkamp

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

De verkiezingen en de kerk

kerk en de betekenis van normen en waarden. De samenleving kan het niet stellen zonder verbanden waarin liefde en trouw bestaan en waarin normen en geloofsinzichten worden overgedragen. Werken aan sociale samenhang behoort mede tot de verantwoordelijkheid van de overheid. Toch zijn de mogelijkheden van de overheid om daaraan een positieve bijdrage te leveren beperkt. De staat leert immers geen liefde en trouw, de staat brengt geen innerlijke overtuigingen in het hart van de mensen. De staat komt met uiterlijke middelen: met recht en, desnoods, met dwang. Sociale samenhang wordt juist gevoed van binnenuit, omdat mensen ergens geleerd hebben dat het goed is naar elkaar om te zien.

De stem van de kerk

Het christelijk geloof en de kerk zijn naar hun aard erop uit gemeenschap te zoeken en te stichten. De kerken dragen ook op verschillende manieren bij aan de sociale samenhang in de samenleving. De stem van de kerk klinkt soms rechtstreeks in het publieke debat, bijvoorbeeld door de handtekeningenactie van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken tegen de 24-uurs-economie.

Maar de stem van de kerk klinkt ook door haar leden. In hun spreken en handelen worden de bijbelse normen zichtbaar. In zijn boek *Het lichaam*; Licht zijn in de duisternis wijst Charles Colson op dit werk van de kerk in de eigen gemeenschap, maar door haar leden ook in de samenleving. Bekering begint met het belijden van Jezus Christus als verlosser. Maar bekering is een proces, het proces van groeien in heiligheid. Door de kracht van de Heilige Geest werken christenen aan karaktervorming en groei, het afleggen

Doelstelling van een kerk (Redeemer Presbyterian Church in New York):

'Redeemer bestaat om een beweging van het Evangelie op gang te brengen, die de bewoners en de stad New York zal veranderen in elke dimensie - geestelijk, sociaal, cultureel - en door de stad New York, de wereld.'

J.W. Dollekamp, Nunspeet

Een van de hoofdthema's in de verkiezingscampagne voor de komende Tweede Kamerverkiezingen op 6 mei is de saamhorigheid in de samenleving. Nederland valt moreel en sociaal uiteen, mede door het wegslijten van gemeenschappelijke normen en waarden. Hulpverleners, onderwijzers, agenten en rechters kunnen erover meepraten. Mensen gedragen zich individualistischer. Informele zorg schiet steeds meer tekort. Veel huwelijken stranden, gezinnen worden gebroken. Toenemend geweld op straat, het slechte voorbeeld van geweld en sex op tv en in reclames, verzakelijking van huwelijk en gezin, een 24-uurs-economie die de zwakken uit de markt drukt, opvoeding en de overdracht van normen op een volgende generatie, baren zorgen.

Een overheidstaak

Het zijn vooral de christelijke politieke partijen die wijzen op de normatieve achtergronden van de afnemende sociale samenhang in de samenleving. Zij verwachten -anders dan de paarse partijen- geen automatisch herstel door voortgaande economische groei en werkgelegenheid. Zij wijzen de overheid op haar verantwoordelijkheid om die samenhang te versterken, onder meer door gericht aandacht te schenken aan de betekenis van sociale verbanden als huwelijk en gezin en de

van oude gewoonten en het aandoen van nieuwe. De kerk moet zich daarom richten op de karakterontwikkeling van haar leden. In het verlengde daarvan moet de kerk haar leden 'trainen', toerusten voor alle aspecten van het leven. De kerk moet de gelovigen volgens Colson toerusten en helpen om:

- hun geloof te doordenken en te verdedigen, en het in de wereld toe te passen;
- in de wereld een voorbeeldig leven te leiden;
- sterke huwelijken en gezinnen te vormen (b.v. door huwelijkscatechese);
- de kinderen de weg te wijzen die ze moeten gaan en de ouders daarvoor toe te rusten (b.v. via een opvoedingskring);
- hun roeping in de samenleving te vervullen (b.v. in de keuze en vervulling van arbeid);
- hun financiën goed te beheren;
- het Goede Nieuws effectief uit te dragen;
- mensen met specifieke lichamelijke en geestelijke noden (b.v. verslaafden, prostituees, armen, zieken, jongeren) te bereiken.

Zou uitvoering van deze 'agenda' geen goede bijdrage van de kerk aan de sociale samenhang in onze samenleving zijn? Het is de moeite waard daarover ook tijdens de komende Nederlands Gereformeerde Ontmoetingsdag verder te praten.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Muddle
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.
E-mail adres: kmuller@noord.bart.nl

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Schellerpad 34,
8017 AM Zwolle.
Telef. 038-4661327.
faxmail 0842118053.
E-mail: abhart@pi.net

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-411741, fax 0342-411641.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-653620; tele-
fax: 0513-653632; E-mail:
kmuller@noord.bart.nl

- 3 april Ledenvergadering persver-
eniging Opbouw te Utrecht;
19.30 uur
- 4 april Tweede zitting Landelijke
Vergadering te Doorn
- 16 april Samenwerkingsoverleg CG-
NG te Utrecht (Jeruzalem-
kerk); 19.30 uur
- 18 april Landelijke Ontmoetingsdag te
Barneveld; info en stands:
J.A.D. Schenkel, 038-
3320128
- 25 april Jaarvergadering Steun Oost
Soemba; De Eenhoorn,
Amersfoort; 13.30 uur
- 9 mei Zendingsvoorjaarsvergade-
ring Leerdam
- 15 mei Voorjaarsvergadering zen-
dende kerk Den Haag in
Heemstede
- 4 juni Predikantenconferentie te
Apeldoorn
- 8 okt. Vrouwencontactdag te
Amersfoort; info: M. van Hel-
den-van Wijk, 033-4562002
- 7 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam

Ontvangen boeken

**Kees van Baardewijk (red.),
Mag het een ietsje lichter?;**

zomaar wat lichtvoetige rijmen en
gedichten
38 blz., f 7,50; verkrijgbaar na storting
van f 9,90 (incl. porto) op rek.nr.
692060316 tnv. Van Baardewijk, Apel-
doorn
ISBN 9080390739
Uitg.: C. van Baardewijk, Apeldoorn

**Ds. Jan Boersma,
Als lichtende sterren;**

Bijbelstudie over het boek Ester
86 blz., f 19,95
ISBN 9050308872
Uitg.: Barnabas, Heerenveen

Uitnodiging

Het bestuur van de Gereformeerde Persvereniging 'Opbouw' nodigt u uit
voor haar jaarlijkse ledenvergadering.

Wanneer: DV 3 april 1998
Waar: Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 Utrecht
Hoe laat: Aanvang 19.30 uur,
vanaf 19.00 uur staat de koffie klaar

Deze avond zal vooral in het teken staan van een gedachtenwisseling tus-
sen u (leden van de Persvereniging en belangstellenden) en de redactie
en medewerkers van Opbouw. Heeft u vragen over Opbouw of 'opbou-
wende' suggesties om tot een nog beter blad te komen, dan krijgt u de
gelegenheid om deze persoonlijk aan de orde te stellen. Laat deze kans
niet liggen!

Wij hopen de avond om 21.30 uur af te sluiten. Graag tot ziens op 3
april!

Namens het bestuur,

mevr. G.J. Dekker-Meijer,
secretaris Persvereniging

Altijd vergeven?

Mattheüs 18:21-35

Mark Janssens, Baarn

De vorige keer heb ik geschreven dat er samenhang is tussen Gods vergeving en onze onderlinge vergeving. Het mededogen van de koning uit Jezus' verhaal kan niet zonder het mededogen van mensen onderling. Het is alsof Jezus hier zegt: „Waar je vergeving van God ontvangt, echt ontvangt, daar kan het niet anders dan dat je je medemens ook vergeeft.”

God baseert zijn vergeving van ons niet op onze vergeving naar een ander toe. Dat niet. Toch is er samenhang, zoals wel heel sterk blijkt uit deze gelijkenis. En die samenhang levert een soort spanning op. Een spanning die Jezus hier neerzet, zoals Hij dat trouwens ook doet in het zogeheten Onze Vader. Daarin onder andere het gebed: Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren. Er is samenhang. Betekent dat – en daarover gaat het dit keer – dat je altijd een ander moet vergeven, wanneer je zelf mag geloven dat de Heer jou vergeeft? Zoals ik vorige keer schreef dat de getallen die Jezus noemt, het zeventig maal zeven keren vergeven, dat het geen aftrekgewallen zijn, maar het gaat om je houding, je innerlijk. Ben je altijd bereid tot vergeving?

Vergeven is niet vanzelfsprekend

Het is meer dan een detail dat de ene slaaf bij de koning om geduld smeekt en dat aan hem om geduld gesmeekt wordt door de andere slaaf. Dat wil zeggen: in Jezus' verhaal wordt de schuld niet bij voorbaat kwijtgescholden. Jezus zegt duidelijk dat de heer medelijden krijgt met de slaaf, wanneer die hem om geduld vraagt, terwijl hij als smekeling op de grond ligt. En Hij laat de koning zeggen: „Had ook jij geen medelijden moeten hebben met je medeslaaf, zoals ook ik medelijden had met jou.” Ik denk dat je daaruit

ook mag halen dat vergeven niet vanzelfsprekend is, dat je altijd zou moeten vergeven. Waar er niet om gevraagd wordt, is het maar zeer de vraag of het moet, of God het van je verwacht. Ik heb meer het gevoel dat het erom gaat of je bereid bent, wanneer de ander duidelijk berouw heeft, dat je dan wilt vergeven, wilt proberen om dat te doen.

Een voorbeeld uit het verhaal dat je niet bij voorbaat alles met de mantel der liefde hoeft te bedekken. Wanneer de eerste slaaf zo hardvochtig is opgetreden ten opzichte van degene die bij hem een schuld had, gaan andere slaven naar de koning toe om te vertellen wat er gebeurd is. Dat is niet een kwestie van flauw doen, van klikken, maar van echt verdriet, verontwaardiging. Jezus zegt niet dat ze gewoon, simpelweg, de eerste slaaf dit harde gedrag hadden moeten vergeven. Dat laat Hij ook de koning in z'n verhaal niet zeggen. Ik haal daar dit uit: waar geen berouw is, geen echt berouw, daar is het moeilijk en in feite denk ik onmogelijk om te vergeven. En ik geloof ook niet dat God dat van ons vraagt. Wanneer er heel ernstige dingen gebeurd zijn, verwaarlozing, geen volkomen acceptatie door een ander, geestelijk of lichamelijk geweld, dat zijn geen dingen waar je zomaar overheen loopt, of zelfs mag lopen. Wie doet alsof er niets aan de hand is en is geweest en zegt dat je altijd moet vergeven, ik geloof het niet. Bovendien: het helpt de ander niet, alsof hij of zij er anders van wordt, van gemakkelijke vergeving, en het helpt jezelf ook niet. Want wie zou dat ooit echt kunnen volhouden? Dan blijven er toch van binnen vervelende gevoelens zitten, die je niet hoeft te ontkennen.

Ik denk dat er daarom een aantal keren dingen in de Schrift staan, die ons oproepen om onszelf niet te wreken bijvoorbeeld. En dan staat er niet: „maar vergeef de ander, wat hij ook gedaan heeft en of hij berouw heeft of niet”, nee, dan staat er in Rom. 12: „laat plaats voor de toorn, want er staat geschreven: Mij – God – komt de wraak toe, Ik zal het vergelden”. Waar dus kwaad gedaan is, waar werkelijk ernstige zonde heeft plaatsgevonden, waar je niet zomaar, oppervlakkig,

maar van binnen diep gekwetst bent, waar vergeving niet mogelijk is voor je, geef het over aan God, de Rechter. Geef het over aan Hem, met de verontwaardiging, zoals die medeslaven deden.

Ik vermoed ook dat het deze houding is, die in nogal wat Psalmen naar voren komt, zeker ook de zogeheten wraakpsalmen. Er staan dingen in die ons moeite kunnen geven, maar ik denk dat dit er achter zit. Er is de dich-

**Waar geen
berouw is,
is vergeving
onmogelijk**

ter en het volk zoveel of zo groot onrecht aangedaan, dat ze het in Gods hand leggen. Hij moet maar oordelen. Vergeven, en in ieder geval vergeven zondermeer, dat past hier niet. Dat zou wellicht zonde zijn.

Konklusie

Wees maar intens blij met Gods vergeving, die Hij ons wil geven op ons gebed. Laat die goddelijke goedheid doorstralen in je leven. Waar je hebt te vergeven, doe het; doe het waar het kan. Maar wees niet krampachtig, alsof vergeven altijd moet. Soms, vaak?, kan het niet, hoeft het niet. Misschien ook wel: mag het niet.

Bouwen op vaste grond

Omgaan met veranderingen – 2

W. Smouter, Breukelen

Omgaan met de ervaring van het geloof, dat hebben we niet zo in huis. Althans, op een of andere manier doet ieder dat zelf natuurlijk wel, maar we hebben moeite om het met God en elkaar te delen. Tegelijk is het wel erg nodig. God heeft er recht op en wij hebben er baat bij. Dat was de lijn van het vorige artikel.

Eerst ga ik nog even in op de baat, die wij er zelf bij hebben. Het is al meer dan eens geschreven: het is heel moeilijk, zo niet onmogelijk, om iets door te geven als de hoorders niet merken dat het een ervaren werkelijkheid voor je is. Ik merk dat heel duidelijk in de omgang met mijn catechisanten. Ik kan drie keer over de kop stuiteren om ze de bijbelse leer over te brengen, maar het glijdt langs ze af als ze niet aan me merken: hij heeft het zelf ervaren, het werkt, het helpt. Vroeger was dat anders. Als ik met een mooi schema een deel van de bijbelse leer verduidelijkte, dan kreeg je discussie. Ze gingen er tegenin, niet eens omdat ze het er zo oneens mee waren, maar vooral om te testen of het verhaal valide was. Nu merk ik eerder dat ze het langs zich heen laten glijden; ze accepteren dat het mijn werk nu eenmaal is om te vinden dat dit de bijbelse leer is en ze zullen wel zien of ze er iets mee kunnen. Een voorbeeld: het is in deze tijd enorm belangrijk om jongeren te leren, hoe gevaarlijk de occulte wereld is. Dat ze niet mee moeten doen aan glaasje draaien, aan waarzeggerij en zo meer. Als ik dat zo helder mogelijk breng, dan zullen ze het waarderen dat ik zo duidelijk ben, en vervolgens er net zo naïef mee om blijven gaan als ze al deden. Maar als ik iemand laat vertellen, die zelf zo naïef geweest is en daardoor de demonen in huis gehaald heeft (met alle gevolgen van dien), dan pas heb ik kans dat ze het als echt zullen beschouwen.

Waar bouw je op?

Ik zou meer voorbeelden kunnen noemen, maar laat ik aannemen dat het duidelijk is: eigenlijk valt vandaag

alleen een *ervaren werkelijkheid* goed over te dragen. Wat overigens heel goed spoot met de bijbelse notie uit Deuteronomium 6:6v: "Wat Ik u heden gebied, zal in uw hart zijn, gij zult het uw kinderen inprenten en daarover spreken, wanneer gij in uw huis zijt", enz. Daar is een onomkeerbare volgorde mee aangeduid. Het moet eerst in je eigen hart zijn, voordat je het je kinderen kunt inprenten.

Toch ligt hier ook een probleem. Want waar bouw je die overtuiging van je hart op? Laat ik zeggen: de overtuiging dat God je Vader is, dat Hij voor je zonden vergeeft? Bouw je dat op persoonlijke ervaringen met God, of op de beloften die we in de Bijbel vinden? Als je alles zet op de kaart van de ervaringen, dan heb je in wezen een wankel basis. Want, heus, het christelijk leven is niet altijd juichen en halleluja. En als je in de narigheid zit, dan vallen allerlei mooie herinneringen daarbij in het niet. Dan denk je, dat je het je allemaal verbeeld hebt en je kunt vallen in een put zonder bodem. Gelukkig hebben we in Gods beloften die in de Bijbel staan een veel steviger basis, ja, de enige basis die je leven werkelijk dragen kan. Zoals we het zingen met Psalm 90: "Wij mogen bouwen op de vaste grond van uw beloften en van uw verbond". Hoe weet ik, dat Christus ook voor mij gestorven is? Dat weet ik, omdat God het me beloofd heeft. Bij de doop verbond Hij mijn naam met de zijne. Daarin en in alles wat daarmee samenhangt ligt mijn zekerheid, waarvan ik me vast kan houden ook als ik het diepste in de put zit.

Belofte en vervulling

Dit laatste, lijkt me, is een vertrouwd geluid onder ons. En ik sta er ook met overtuiging achter. Maar waarom laten we het daar dan niet bij? Waarom moeten daar nog allerlei menselijke ervaringen bij, en vooral het spreken over die ervaringen? Wel, eerlijk is eerlijk: de *aanleiding* waarom je er nu zoveel over hoort is, dat de tijd erom vraagt. We stonden daar al uitvoerig bij stil. Uiteraard is dat niet beslissend: de tijd kan zoveel vragen, maar als het verkeerde vragen zijn dan moet je er niet op in gaan. Maar je kunt door de

vragen van je eigen tijd ook bepaald worden bij hoofdlijnen uit de Bijbel die we dreigden te verwaarlozen. De grote Reformatie, waarbij we leerden om achter het gezag van de Kerk te vragen naar de bronnen in de Bijbel, die stond óók niet los van de geest van die tijd, maar dat maakt onze dankbaarheid er niet minder om.

En dan is mijn indruk, dat het sterke punt van onze gereformeerde traditie, namelijk het bouwen op Gods beloften en op zijn verbond, ons intussen zó ingeprent is, dat het een schema dreigt te worden. De waarheid dat je op Gods beloften moet bouwen kan de ogen doen sluiten voor het feit, dat God op die basis ook iets bouwen wil. Ooit (op 31-12-82) beschreef ik dit in

*eigenlijk valt
vandaag alleen een
ervaren
werkelijkheid goed
over te dragen*

Opbouw eens met twee voorbeelden uit de Bijbel. Aan de ene kant het voorbeeld van Abraham, die zijn zoon moest offeren op de berg Moria. Decennia lang had hij alleen Gods belofte gehad om zich aan vast te houden. Toen gaf God ook de *vervulling* van die belofte, door de geboorte van zijn zoon Izaäk. En toen kwam dat ongehoorde, dat God hem vroeg om die zoon te offeren. Op dat moment bleek, dat de belofte voor Abraham nog zwaarder woog dan de vervulling ervan. "Hij, die de belofte aanvaard had, wilde zijn enig zoon offeren. Hij heeft overwogen, dat God bij machte was hem zelfs uit de doden op te wekken. En daaruit heeft hij hem ook bij wijze van spreken terug gekregen" (Hebr. 11: 17v). Kijk, dat is sterk. Dat is zelfs machtig sterk en we mogen wel hopen en bidden om van die kracht iets te kennen: bouwen op de belofte.

Maar daarnaast staat het voorbeeld van koning Achaz, de sidderende koning van Juda. Hij was zó bang, dat de Here hem aanbood een teken te

vragen. Maar Achaz weigerde, heel vroom zeggend: "Ik zal geen teken vragen, en de Here niet verzoeken." En die houding, wat is die fruikend: vrome woorden als masker voor praktisch ongeloof. Achaz was zo gepokt en gemazeld in het "belovende spreken van God", dat hij de vervulling niet nodig had. Hij had liever de zekerheid van een God waaraan hij twijfelde, dan de kans dat Hij onmachtig zou blijken.

Als van die houding bij ons iets is, dan is dat toch zonde en jammer. Ik bedoel dat letterlijk: zonde voor God en jammer voor ons. We missen zo ontzettend veel van wat God ons vandaag al gunt. En als onze ogen voor de vervulling van Gods beloften niet open zijn, dan doen we Hem tekort in dankbaarheid.

Een ladder naar de hemel

Ervaringen van het geloof: je kunt er je leven niet op bouwen, maar je kunt de hulp die God je ermee geeft gewoon niet missen. Op dat punt zijn we nu gekomen. Om die twee werkelijkheden op elkaar aan te sluiten leerde ik veel uit de geschiedenis van Jakob, die bij Bethel gekomen die prachtige droom krijgt van een ladder die tot in de hemel reikt. Het eerste wat ik eruit leerde is: laat je niet wijsmaken dat "ervaringen met God" iets is voor heel gevorderde gelovigen. Jakob zat niet aan de top, maar juist aan de grond als gelovige. Hij had alles verprutst en voor hem leek de hemel gesloten. Toen kwam die droom van God: een ladder die tot in de hemel reikt en engelen Gods die op en neer gaan, met God zelf bovenaan. Je mag zeggen: hij kreeg daar van God de ervaring van een open hemel. Engelen die zijn verdriet en zijn berouw omhoog brachten naar God en die Gods zegen omlaag brachten naar hem. Was dat iets bijzonders? Ja, het was een Godswonder dat hij op dat moment zo'n droom had. Tegelijk was het natuurlijk dat heel gewone, wat God hem altijd al gegund had: Ik ben bij je en Ik hoor naar je stem! En de stem van God, dat was wat zijn vader bij het afscheid nog tegen hem gezegd had: "God, de Almachtige, zegene u". Zeg maar: het was de *belofte* waar hij altijd al uit had mogen leven. Maar soms is een mens zo diep gezonken, dat de Here er speciaal doorheen moet breken. En zo kwam Jakob tot die prachtige belijdenis: "Waarlijk, de Here is aan deze plaats en ik heb het niet geweten". Het meeste leerzame aan het verhaal

vond ik wat daarna volgt: dat Jakob een steen opricht als voortdurende herinnering aan deze ervaring. Als een monument. Zoiets heb je nodig om het vast te kunnen houden. Want er komen ook andere tijden; Jakob heeft ook wel anders gedroomd in al die jaren bij Laban. En God heeft hem later nog eens met zijn hele gezin langs gestuurd bij die **steen**, om het zich allemaal weer te **herinneren**.

Markeren

Welnu, wat richten wij voor stenen op? Hoe markeren wij ervaringen met God, de ervaring van een open hemel? Als

Hoe markeren wij ervaringen met God, de ervaring van een open hemel?

je het niet markeert, gegarandeerd dat je het later weer kwijt raakt. Maar je kunt zo'n ervaring ook vastleggen, om er zelf later aan terug te denken en misschien om het te delen met anderen. In een brief aan God bijvoorbeeld, of een brief aan de gemeente? Wat zouden we elkaar daarmee kunnen bemoedigen. Ik bewaar, naast mijn eigen herinneringen, een aantal kostbare verhalen van mensen met wie ik omga. Over een droom, een genezing, een uitredding, een woord van God dat grote troost was. Zou het denkbeeldig zijn om te veronderstellen dat er heel wat mensen zijn, die ooit ook van God zo'n ervaring kregen van een open hemel, en die het nu vergeten zijn?

Hoe delen we ervaringen met elkaar? We krijgen toch niet van die Amerikaanse toestanden, met van die mensen die de meest intieme zaken op tafel gooien en die het doen lijken of geloof alleen maar succes meebrengt? Ik deel die zorg en ik ken tig voorbeelden die mij ook afschrikken. Maar ik hoor anderzijds wel eens zeggen "het gaat niet om mensen, het gaat om het Woord" en dat vind ik óók onzin. Het gaat God wél om mensen en daarom klopt die tegenstelling niet. Voor mezelf ben ik een vruchtbare benadering gaan zoeken in de Psalmen, die immers zo'n prachtige collectie vormen van het *antwoord* dat wij mensen vanuit de praktijk mogen geven aan God. Wat een breed scala

aan reacties op Gods handelen komen we erin tegen! We zien in elk geval een heel andere wereld dan van: ik geloof wel, maar geloven is privé en daarom praat ik er niet over. Een collega vertelde over een man die in de kerk zat mee te zingen "Gij die God vreest, ik zal u spreken van al wat aan mij is geschied". Z'n zoon zat ernaast en reageerde achteraf: "nou, pa, dat heb ik u nog nooit horen doen".

Breed en diep

Iets anders wat je uit de Psalmen leert is, hoe breed en diep de ervaringen met God zijn. Ik ben heel blij met al die nieuwe lofliederen, maar dat is toch niet de *héle* werkelijkheid? Als we ervaringen van mensen een plaats gaan geven in onze gemeenten, dan moesten het eigenlijk niet alleen succes-verhalen zijn. We hoeven geen reclame voor God te maken met allemaal een brede glimlach. Als we ergens in de kerk plaats vinden om de echte noden en de echte dankbaarheid bij God te brengen, dan zou dat geweldig zijn. Uit de diepte van de wanhoop en op de hoogte van de lofprijzing.

Het laatste wat ik uit de Psalmen noem is een opvallende trek. Aan de ene kant zijn de Psalmen zo concreet over ziekte en nood, over vervolging en haat. Maar aan de andere kant zijn ze ook merkwaardig terughoudend. Wat had David precies, toen hij bad: "Sla acht op mijn hulpgeroep" of: "Voorwaar, de Here heeft gehoord"? Dat weet je niet, en aan ik vind dat wel mooi omdat er toch ook iets tussen God en een mens verborgen mag blijven; bovendien is het voordeel ervan dat ieder de "open plekken" kan invullen voor zijn eigen leven. Nu zal ik niet zeggen, dat het delen van ervaringen met God en mensen vandaag precies zo moet als in de Psalmen. Wel zie ik er enorm naar uit om van die openheid van de Psalmen tegenover God en tegenover elkaar meer mee te maken. Niet zoals in talkshows, waarin ze alle details van hun liefde en haat etaleren. Wel zoals in de Psalmen, waarin we leren om in hoogte en diepte samen de weg naar God te vinden. Hoe dat in de praktijk kan? Daarover volgende keer een aanzet.

Landelijke Vergadering Doorn 1998

Investeren in de goede richting

Marjon Busstra, Amersfoort

Men neme een veertigtal afgevaardigden, een omvangrijke map vergaderstukken en een kapel. Voeg daarbij nog een ongedwongen sfeer en zie daar: de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Zaterdag 7 maart werd in Doorn de aftrap verricht voor de sessie 1998.

Hij lijkt nog maar net achter de rug te zijn. Toch ligt er alweer een aanzienlijke hoeveelheid onderwerpen, voorstellen en vragen die het Nederlands-Gereformeerd-zijn raken. Zaken waarover dus nagedacht, gesproken en besloten moet worden. Wat te denken van de toekomstvragen rond de opleiding van predikanten of de vrouw in het ambt van ouderling en/of predikant? Om zomaar even twee van de heetste hangijzers te noemen. Althans zo worden ze ervaren. 'Wat we ons

echter voortdurend af moeten vragen is of we onze tijd en energie in de goede richting geïnvesteerd wordt', zo hield ds. R. Ganzevoort de verzamelde vergadering bij de opening voor. Aan de hand van Micha 6 vers 8 wees hij erop dat we ons met de goede zaken bezig moeten houden, dat wil zeggen met dingen die voor het Koninkrijk van God van wezenlijk belang zijn: 'Hij heeft u bekend gemaakt wat goed is... God vraagt ons om recht te doen, getrouwheid, lief te hebben. Dat wil zeggen: leven in zijn verbond, je houden aan de regels die in dat verbond een plaats hebben gekregen. Ootmoedig te wandelen: Dat we zijn genadig handelen weer spiegelen. Behalve in daden ook in je gezindheid. We mogen bidden om Gods zegen over deze Landelijke Vergadering. Niet om Hem te vertellen wat Hij moet doen, maar om ons te richten op wat in zijn ogen van belang is'.

Hoog predikant-gehalte

Belangrijke zaken dus. En dat aantal is niet bepaald gering, gezien de

omvangrijke map met papieren die de afgevaardigden mee naar Doorn moesten torsen. Hete hangijzers kwamen tijdens de eerste vergadering echter niet aan bod: of het moest de rapportage van de financiële commissie en de commissie voor archivering en documentatie zijn. Maar allereerst werd het moderamen gekozen: de eerste en tweede voorzitter en eerste en tweede scriba. Het resultaat van

om ons te richten op wat in Zijn ogen van belang is

een achttal stemrondes: dhr. A. Wattèl, voorzitter; ds. W. Smouter, vice-voorzitter; ds. K. Muller, scriba en ds. M.H.T. Biewenga als tweede scriba. 'Een buitengewoon hoog predikant-gehalte waarin ik me staande moet houden', stelde de voorzitter, kijkend naar zijn mede-moderamengenoten, enigszins vertwijfeld vast. Echte reden om te vrezen heeft hij echter niet

gezien het feit dat hij kan bogen op ruime hoeveelheid moderamen-ervaring die hij tijdens de Landelijke Vergadering '94/'95 als vice-voorzitter opdeed. De vergadering zag in hem vanzelfsprekend een geschikte kandidaat om de vergadering tussen de theologische, kerkordelijke en organisatorische klippen door te helpen. De kersverse voorzitter opende zijn voorzitterschap met een korte persoonlijke noot. Bij de laatste versen uit Jesaja 4 gaf hij aan hierin sterk Gods macht te ervaren die nabij is en zich over het leven uitstrekt. Een kracht die ook het moderamen de komende tijd nodig zal hebben, aldus Wattèl.

Op voorstel van de voorbereidingscommissie en overeenkomstig een suggestie van de vorige Landelijke Vergadering

foto Piebe Bakker

de administratrice van Opbouw) benoemd. Zo werd de taak van de (eerste of tweede) scriba behoorlijk lichter gemaakt: hij zal nu ook beter als afgevaardigde aan de discussie kunnen deelnemen.

Speurneuzen

Ten aanzien van de rapportage van de financiële commissie werd voorgesteld om één of twee mensen aan te wijzen die gedurende tijdens de zittingen van deze vergadering de boekhouding van de financiële commissie zullen controleren. Het moderamen zal tijdens de volgende vergadering hierop terugkomen.

Niet alleen voor speurneuzen, maar ook voor de scriba of de predikant is er het landelijk archief. Daarin is historisch materiaal van de Nederlands Gereformeerde kerken opgeslagen; wat is er gebeurd, gezegd, gedaan en hoe zijn zaken tot stand gekomen. Het kan allemaal nagekeken worden. Het archief wordt al sinds jaar en dag door de heer D. Smits uit Vlaardingen beheerd. Het is niet te hopen dat het archiveringswerk zo nauwkeurig verloopt als het bijhouden van het aantal jaren dat de archivaris al in het werk steekt. Na wat gereken kwam de voorbereidingscommissie tot de conclusie dat een 25-jarig jubileum inmiddels toch zeker een keer bereikt moet zijn. Daarom een waardebon en een bos bloemen voor de "jubilaris" uit de handen van voorzitter Wattèl.

Veiligheid

De heer G.J. Bink namens de commissie: 'Een goed archief is niet onbelangrijk. De zorg ervoor moet er zijn en is er ook blijkens een enquête die de commissie de afgelopen periode onder de kerken heeft gedaan'. Het onderzoekje betrof het archiefbeheer van de plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerken. Mede naar aanleiding hiervan wil de commissie de komende tijd meer aan ondersteuning van het plaatselijk archiefwerk doen, bijvoorbeeld in de vorm van regionale bijeenkomsten, het uitgeven van een nieuwsbrief en individuele ondersteuning bij het opbouwen van een archief. De vergadering vroeg zich wel af of dit gezien de gepresenteerde begroting voor de komende jaren een financieel een haalbare zaak is. De commissie bleek echter van mening dat het kostenplaatje een reëel biedt van wat nodig is. Wel sprak ze haar zorg uit over de veilige bewaring van het bestaande archief. De aanwezigen besloten om de commissie de vrijheid

te geven om samen met de financiële commissie rond de tafel te gaan zitten als het gaat om de bekostiging van een veilige bewaarplaats van het archief.

Boekbespreking

Informatie over kerkenwerk

Het boekje, dat drs. W. Kats, emeritus predikant van de gereformeerde kerk te Apeldoorn, over bovengenoemd onderwerp schreef oriënteert ons t.a.v. het uitgebreide gebied van het werk der kerk. Dat werk wordt verricht voor en door gemeenteleden. Benadrukt wordt, dat wij in dienst zijn van God en van elkaar. Zo kunnen via dit geschrift ambtsdragers toegerust worden. In deze moderne tijd is daar veel vraag naar. Welnu, hier kan men terecht om nader geïnformeerd te worden t.a.v. het pastoraat en het diaconaat, de missionaire dienst en gemeenteopbouw etc., etc. Kats schrijft met kennis van zaken. Hij geeft kort en bondig aan wat de essentie is van de dienst der kerk. Steeds wordt naar andere lectuur verwezen. Dit is een aanbevelenswaardig boek!

N.a.v. drs. W. Kats: „Tot Uw dienst” – Uitgave van Gereformeerd Traktaatgenootschap Filippus-Arnhem – 100 pag. f 8,95.

O. Mooiweer, Enschede

Kruimels van de tafel

Twée kanten

Hoe zullen we reageren als Christus komt? Zullen we verrast zijn, of overrompeld of bang of blij? De komst van Christus heeft twee zijden: bevrijding én oordeel. Over die oordeelskant spreekt o.a. Openb. 14:14-20. Christus verschijnt als eens mensenzoon (vgl. Dan. 7:13,14) met een gouden kroon op zijn hoofd als teken van zijn heersersmacht en een sikkel in zijn hand als teken dat Hij het oordeel komt voltrekken. De sikkel is een instrument voor de oogst, dat is: de voleinding der wereld (Matth. 13:39). Het uur om te maaien is gekomen, want de oogst der aarde is geheel rijp geworden, dat wil zeggen: de ongerechtigheid is volgroeid. Dát is het moment waarop het oordeel voltrokken wordt (vgl. bij de zondvloed Gen. 6:5; bij Sodom en Gomorra Gen. 18:20; 19:13; bij Kanaän Gen. 15:16). God houdt het maatglas bij. Als het vol is, is de wereld rijp voor het oordeel.

Die oogst wordt onder twee beelden getekend: dat van een akker met koren en dat van een wijngaard met druiven. De druiven worden getreden in de persbak. Dat is in de Schrift vaker het beeld van Gods oordeel (zie Jes. 63:1-6). De volkeren worden vertreden als druiven en hun bloed stroomt over de aarde, onafzienbaar ver, en meer dan kniediep tot aan de tomen der paarden. Waar paarden waren, waren in die tijd legers. Met andere woorden: de oordeelsvoltrekking vindt plaats in het kader van een oorlog.

Dat oordeel betekent tegelijkertijd de bevrijding voor de gelovigen. Want wie, als die grote en geduchte dag komt, de naam des Heren zal aanroepen, zal behouden worden. Die kant komen we tegen in Openb. 20:11vv. Daar is sprake van twee boeken. In het ene boek staat alles wat de mensen gedaan hebben. Op grond daarvan worden ze geoordeeld. Dat betekent dat het er niet best voor hen uitziet, want wie het van zijn werken moet hebben, kan alleen maar een veroordeling tegemoet zien (vgl. Rom. 3:20). Maar gelukkig is er ook nog een ander boek: het boek des levens. Daarin staan geen werken maar namen (zie Openb. 3:5 en 20:15). Het zijn de namen van hen die hun vrouwen op Christus gesteld hebben. Vandaar dat dit boek ook wel genoemd wordt: het boek des levens van het Lam dat geslacht is (Openb. 13:8). Allen wier namen daarin geschreven staan, mogen deelnemen aan de bruiloft van het Lam (Openb. 19:7vv). In plaats van de smoezelige, vuile plurje van hun zonden krijgen ze smetteloze bruiloftskleren, die bestaan uit hun rechtvaardige daden. Het wordt hun gegeven die aan te trekken (Openb. 19:8). Met andere woorden: wetticisme en verdienstelijkheid krijgen geen voet aan de grond.

Naar dat moment heeft de vrouw van het Lam, dat is: de gemeente van Christus, verlangend uitgekeken. Een jongen en een meisje die willen trouwen, leven naar de trouwdag toe. Ook onze trouwdag, de bruiloft van het Lam, komt. We zijn al verloofd. Het zou toch te gek zijn als we niet naar de trouwdag uitkeken!

M.R. van den Berg, Assen

Bijbelstudie over Romeinen 3: 25 en 26 (1)

(Een pastoraal gesprek met het geweten)

H. de Jong, Zeist

Toen in de tijd na de tweede wereldoorlog de secularisatie begon door te breken, waren er die zeiden dat de moderne mens bezig was de religie van zich af te schudden. In de eeuwen daarvoor had hij die hulplijn van de godsdienst nodig gehad, maar dat was nu voorbij. De moderne mens kenmerkte zich door godsdienstloosheid, zei men. Hij is de religie overgroeid. Dat is intussen bezig een vergissing te blijken.

De moderne mens zegt helemaal geen nee tegen de godsdienst als zodanig. Hij ligt te raap voor allerlei religieuze beïnvloeding en de sekten tieren welig. Belangstelling voor het paranormale en de opkomst van het bijgeloof strijden onderling om de voorrang. Ook andere godsdiensten, zoals Boeddhisme en Islam, hebben zijn aandacht. En het valt te vermoeden dat dat alles nog wel zal toenemen. Godsdienstigheid genoeg! Alleen, van de christelijke godsdienst heeft de moderne mens, zo lijkt het, definitief afscheid genomen. Die houdt hij voor gezien.

Waarom zijn de mensen op het christendom uitgekeken? Omdat het in zoveel opzichten gefaald heeft, de lange geschiedenis door? Dat zal zeker een rol spelen. Toch zeg ik liever met de tweede psalm dat het in de wereld in toenemende duidelijkheid tegen God en zijn gezalfde gaat. De aanstoot die de mensen aan het evangelie nemen, daar zoek ik het vooral in. Dat kun je merken aan het christendom zelf. Tot in het binnenste van de kerk toe is er vandaag een groeiend verzet gaande tegen de bijbelse boodschap van de verzoening door de voldoening. Dat er voor ons een prijs betaald heeft moeten worden, wilden wij aan het oordeel van God ontkomen, dat steekt. Kijk, dat God ons de zonden vergeven moet, willen wij in zijn toekomst delen, nu ja, dat geldt voor Allah ook, maar dat Hij daar een

prijs voor gevraagd heeft en wel het voldoende offer van zijn Zoon, dat strijkt de moderne mens het meest tegen de haren. Eigenlijk strijkt het ieder mens tegen de haren in, van welke tijd hij ook is, maar het lijkt wel of dat oer-verzet vandaag pas goed zijn slag gaat slaan, omdat het, zoals ik zei, ook binnen de kerken zelf venijnig de kop opsteekt.

Versimpeling

Er is nog iets dat hier gezegd moet worden. De mensen beginnen de christelijke, de bijbelse boodschap moeilijk en ingewikkeld te vinden. Dat de goede God de gever van alle goede dingen is, ach, daar krijg je ze nog wel warm voor, maar dat deze God ook een eisende kant heeft, dat wil er niet meer in. Dat God hoog boven alles en iedereen verheven is, à la, daar is Hij God voor, maar dat Hij ook in de minste der mensen op ons toe treedt, ja, dat is nu weer zo iets vreemds. Dat God genadig is maar dwars daardoorheen ook nog rechtvaardig, we vinden het maar verwarrend. God heeft drie personen, maar is één in wezen – weer zo iets. Hij bewoont een ontoegankelijk licht, maar ook: rondom Hem zijn wolken en donkerheid. Zoek het maar uit! Vermoeid keren de mensen zich af. Hou het toch eenvoudig!, is steeds meer de leus. Maar kan dat wel, bij de open bijbel? Toen ik het met mijn vriend ds Henk Smit hierover had, wees hij mij erop dat de bekende publicist C.S. LEWIS deze neiging tot versimpeling ook signaleert, in zijn boek over de WONDEREN. En inderdaad, daarin kom je zinnen tegen als: 'Het christelijk geloof is in het contact met de gangbare 'religie' een voortdurende spelbreker. Het ziet zich keer op keer genoodzaakt de grote, goedbedoelde uitspraken van de 'religie' te beantwoorden met 'Nee hoor, zo zit het niet' of 'Zo zou ik het niet willen stellen'. Telkens moet de christen in het gesprek met de on- of andersgelovige nieuwe onderscheidingen aanbrengen en verkeerde analogieën afwijzen en hem 'iets moeilijkers voorhouden' (p. 108 ev). Ik was wel blij met deze verwijzing naar LEWIS, want bij zo'n plei-

dooi tegen de eenvoud (zij het ook de eenvoud van een bepaald soort!) kun je de steun van enige autoriteiten goed gebruiken. Is eenvoud immers geen grote deugd? Gewis! Maar bederf van het beste is het slechtste. Simplisme is geen deugd. Het is dus, wil ik zeggen, de grote versimpeling der dingen die meedoet aan de verwerping van het christelijk geloof. En deze versimpeling gaat zich nog wetenschappelijk noemen ook. We moeten de verleiding die daarvan uitgaat, niet onderschatten. Tegelijk verplicht die ons tot geduld. Natuurlijk verdient dit punt bredere behandeling, maar het is goed er alvast eens de vinger bij te leggen.

Gerechtigheid

In Romeinen 3: 25 en 26 heeft Paulus het over de kern van ons christelijk geloof. Hij zegt daar dat God in het kruis van Christus zijn rechtvaardigheid getoond heeft. Voor veel christenen heeft deze zin zijn duidelijkheid verloren. Een bepaald soort theologie heeft hier voor een spraakverwarring gezorgd. Gerechtigheid betekent volgens dit denken niet langer gerechtigheid, maar is een ander woord voor *genade* geworden. Goed hierin is dat men aan de gerechtigheid van God ook een genadekant ontdekt heeft, maar men komt hier te vroeg mee aan (alsof men het strenge woord gerechtigheid wil bezweren) en men overdrijft het ook zo sterk dat de gewone betekenis van het woord gerechtigheid verloren gaat. Men leest bijvoorbeeld in de psalmen het gebed: Red mij, Here, door uw gerechtigheid (Psalm 71:2) en zegt: gerechtigheid kan hier niet betekenen dat God naar billijkheid met ons handelt, want dan zouden wij niet gered worden. Nee, Hij laat, om wat voor reden dan ook, genade voor recht gaan en daarom betekent gerechtigheid hier genade. Alsof God zijn genade niet kan laten triomferen juist door zijn gerechtigheid te handhaven. Tegen Christus namelijk. Maar nee, gerechtigheid betekent hier genade, punt uit. Gerechtigheid betekent bij God altijd genade, is de volgende stap en daarmee vervalt de noodzaak van de voldoening. God vergeeft ons de

zonden niet, omdat Christus ervoor betaald heeft, maar Hij is genadig omdat Hij dat gewoon zo wil. En daarmee is het christelijk geloof van het meest eigenlijke dat het in huis heeft beroofd. Laat ik dat verder duidelijk maken.

Waar blijven vergeven zonden?

Ik begin met een vraag: Zonden die vergeven zijn, waar blijven die eigenlijk? Het christelijk geloof is het enige geloof dat op die vraag een antwoord geeft. Dit antwoord: ze zijn uitgedelgd, dat wil zeggen: teniet gedaan, door het betalend offer van Christus. Misschien zegt u nu wel: Wat weet ik daaraan? Maar u moet inzien dat de vraag die ik stel: zonden die vergeven zijn, waar blijven die eigenlijk?, niet een vraag van het weetgierige verstand maar van het onrustige hart is. Het gaat niet om een weetje, maar om het geweten. Het geweten zit met die vraag en wacht om echt tot rust te komen op een afdoend antwoord erop. Ach, u weet wel wat ik bedoel, als u aan het menselijke vergeven denkt. Waar blijft het vergrijp dat u uw naaste vergeeft? Is het weg? Uw vergeving maakt het los van degene die u vergeeft, maar het is niet weg. Het blijft ergens zweven en bij een volgend vergrijp van dezelfde persoon is het er weer en hecht het zich opnieuw aan de bedrijver. Wij drukken dat uit in het gezegde: wel vergeven, maar niet vergeten. Zo zijn wij mensen. En wat is daartegenover nu het goddelijke van de goddelijke vergeving? De boodschap van de goddelijke vergeving zou onbevredigend zijn als wij zouden moeten geloven dat de vergevende God de zonden weliswaar van ons losmaakt, maar dat Hij ze vervolgens ergens zou laten voortbestaan en rondslingeren.

Dat doet Hij niet. Onze zonden worden werkelijk teniet gedaan door het betalend offer van Christus. De Here God zet de deur van onze schuldgevangenis open met de woorden (die we in Job 33 : 24 vinden): 'De losprijs heb Ik verkregen'. Dat maakt zijn vergeving zo krachtig. Elk menselijk geweten heeft er ook zonder de bijbel een vermoeden van dat als er een god is, hij rechtvaardig is en dat het hem niet onverschillig laat wat wij hier beneden uitvoeren. En als nu van Godswege gepredikt zou moeten worden dat de ware God zomaar zonder genoegdoening vergeeft, dan zou geen enkel sprekend geweten dat kunnen geloven. Het zou op die prijsloze vergeving argwanend doorvragen en zeggen: Ja,

maar, hoe zit het dan met Gods gerechtigheid? Die kan toch niet zomaar buiten spel gezet worden? Dat zou toch Gods wezen beschadigen? En met wat voor een god sluiten we dan eigenlijk vrede, als Hij in de vergeving in zijn wezen beschadigd en dus zichzelf niet is? Krijgen we dan niet 'na' god met nog een andere instantie te maken, die onze zogenaamd vergeven zonden weer oprakelt en ons de rekening daarvoor alsnog presenteert? Het geweten, moet u weten, is niet zomaar gerustgesteld. Kenmerk van het geweten is dat het op de boodschap van de vergeving vraagt en doorvraagt en het heerlijke van de bijbelse boodschap is dat ze daarop berekend is.

Zoenmiddel

Kijk, dat is het wat Paulus hier laat zien. Ik zei al dat het hem om Gods rechtvaardigheid gaat. Hij wil in ons tekstwoord laten zien dat God zijn rechtvaardigheid overeind houdt, als Hij de mens rechtvaardigt die door het geloof in Jezus is. Het is immers God zelf geweest die Jezus Christus heeft voorgesteld als zoenmiddel. 'Hem heeft God voorgesteld', lezen we in de onderhavige tekst. Dat wil zeggen: wat God in Jezus Christus heeft laten gebeuren en door Jezus Christus heeft laten doen, dat is niet in een hoek geschied. Dat heeft de Here openbaar gemaakt. In het evangelie naar Johannes lees je: 'Gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, zo moet ook de Zoon des mensen verhoogd worden' (Joh. 3:14). Daar zit ook de gedachte in van publiciteit, openbaarmaking. Waarom die openheid? Wel, God heeft onze gewetens het overtuigend bewijs willen leveren dat Hij met het openstellen van de weg naar Hem toe door de vergeving der zonden, geen loopje heeft genomen met zijn rechtvaardigheid en daarom heeft Hij van wat Hij in Christus deed geen zoekplaatje gemaakt. Hij heeft Christus voorgesteld als degene die voor ons tot zonde gemaakt en door Gods rechtvaardige vloek getroffen is.

En wel als 'zoenmiddel'. Dat is een term die uit de offervorschriften komt. Wat was in het Oude Testament het middel tot verzoening (want zo moeten we dat woord zoenmiddel omschrijven) van de zonden? Het bloed, is het antwoord, volgens dit woord uit Mozes' wet: 'Ik heb u (zegt de Here) het bloed op het altaar gegeven om over uw ziele verzoening te doen, want het bloed bewerkt de verzoening omdat het de

zetel van het leven is' (Leviticus 17:11, een beetje uitleggend vertaald). Paulus zegt dat er daarom ten overvloede nog bij: (zoenmiddel) 'in zijn bloed', met welke woorden hij het sterven van Jezus als een offerdood uitlegt. Want Jezus' overlijden was wel gewelddadig maar je kunt het niet als bij uitstek bloederig typeren. Daarom moeten we de vermelding hier van het bloed inderdaad opvatten als een verwijzing naar zijn offerdood. Door zijn leven aan het kruis te offeren verzoende Christus onze zonden bij God. Zo is Jezus het zoenmiddel.

Door het geloof

Haastig voegt nu de apostel de woorden toe: 'door het geloof'. Of eigenlijk, hij voegt die woorden niet toe, maar in; ze staan tussen het woord 'zoenmiddel' en de nadere verklaring 'in zijn bloed' in. Dat maakt Paulus' schrijfstijl niet bepaald mooi, maar Paulus komt met die tussen-gezette woorden aan om elke gedachte af te snijden als zou het om een magische handeling gaan die een automatische werking heeft. Paulus leefde in een wereld vol bijgeloof en toverij en dat kan een verklaring zijn voor het feit dat hij die woorden 'door het geloof' zo'n eigenaardige plaats geeft: midden tussen de woorden 'zoenmiddel' en 'bloed' in, – woorden die op zichzelf genomen inderdaad open liggen voor misverstanden in die richting. Wij mogen geloven – en laat het inderdaad een geloven zijn! – dat door het bloed van Jezus als zoenmiddel voor onze zonden is betaald. Velen schrikken terug voor dat woord 'betalen' en het is waar dat je daar een ontzettend platte kant mee op kunt gaan. Reden waarom bijvoorbeeld Petrus er een nadere verklaring bij geeft door te schrijven: betaald, ja, maar 'niet met goud of zilver, maar met het kostbare bloed van Christus...' (I Petrus 1: 18 en 19). Onze weerzin tegen het woord 'betalen' kon wel eens teruggaan op een kwaad geweten ten aanzien van onze geldhandelingen. Het bezwaar zou dan even hypocriet zijn als het protest tegen het rand-schrift op de gulden. Men vindt Gods naam te heilig voor de gulden, maar dat ligt niet aan de gulden maar aan de wijze waarop men hem besteedt. Ik zou het woord 'betalen' niet willen missen. Ik haal er ook hier weer het geweten bij: Om des gewetens wil mogen wij blij zijn met het zeer duidelijke beeld van 'betalen' om het verzoeningsgebeuren uit te leggen.

Eigen schuld, dikke bult

H. Algra, Den Helder

Zijn vrouw was vaak ziek. Ze had last van depressies, maar ook allerlei andere lichamelijke ongemakken waren aan de orde van de dag. Ik vroeg hem hoe het thuis ging. Zijn reactie was: "Ja, met Marja wil het niet goed gaan. Maar dat doet ze zichzelf aan."

Herman vervolgde: "Als je maar wilt gaat het vanzelf beter. Ik mediteer twee keer per dag een uur en dat houdt me op de been." Het was alsof ik door een angel gestoken werd. "Dat doet ze zichzelf aan". Wat bedoelde Herman daarmee? Het antwoord op die vraag bleek niet zo moeilijk. Marja wilde zich, aldus Herman, niet overgeven. Als ze zich geestelijk zou onthechten, zou ze geen lichamelijke klachten meer hebben. "Ja, maar..." probeerde ik nog. Niks ja maar, zo eenvoudig was dat nu eenmaal.

Geen positieve energie

Herman was in de ban geraakt van een oosterse godsdienst. Het was een sekte met dure gebouwen en dure cursussen. Een groot deel van zijn salaris ging naar deze activiteiten. Maar dat gaf niets. Vroeger was geld voor hem belangrijk, nu niet meer, hij had de waarde van het geestelijke ontdekt. De meditatie was het middel tegen alle kwalen.

"Maar wat vindt Marja van jouw levensstijl? Jullie waren toch kerkelijk?" Marja had er wel moeite mee, maar -aldus Herman- hij had inmiddels iets anders ontdekt. Ze waren naar een 'ziener' geweest, en deze had op basis van allerlei gegevens uit de astrologie ontdekt dat Marja en hij absoluut niet bij elkaar pasten. Marja had een negatieve uitstraling op hem, waardoor zijn positieve energie niet tot bloei kon komen. Daarom was hij van plan om van haar te scheiden. Maar voorlopig hield hij zich in het gezin op de been door twee maal per dag een uur te mediteren.

Ik wilde nog eens terug komen op de uitspraak: 'dat doet ze zichzelf aan'. Hoe wilde Herman zijn visie op het leed staande houden? Hoe kun je denken dat de mensen per definitie

zelf hun eigen leed veroorzaken? Zoiets als: als je maar gelooft, gaat het wel goed.... En hoe zat het met die uitspraak van de 'ziener'? Is het leven zó fatalistisch? Als de 'ziener' zegt dat je niet bij elkaar past pas je ook niet bij elkaar? Bepaalt de horoscoop dan met wie je een goed leven op kunt bouwen? Dat klopt dan toch niet met de reactie: dat doet ze zichzelf aan?

Het vorige leven

"Ja, dat is nu eenmaal zo" zei Herman. "Ik had het moeten weten voordat ik met Marja zou gaan trouwen. Dit kon nu eenmaal geen goed huwelijk worden." Opnieuw wilde ik de vraag stellen hoe dat dan zat dat Marja het zichzelf aan deed. Maar ik besloot het over een andere boeg te gooien. "Die mensen in Afghanistan, oorlog, een enorme aardbeving, weer oorlog, al die ellende. Doen die mensen het zichzelf aan?" "Ja" antwoordde Herman, "die mensen doen het zichzelf aan. Het is hun eigen schuld." Ik pro-

Ik keek diep in de afgrond van een anti-christelijke wereld zonder vergeving

beerde het nóg eens. Herman zou wel bedoelen dat 'wie het zwaard opneemt, door het zwaard zullen vergaan'. Maar: wat kan een klein kind in Afghanistan doen aan al die ellende in het land waar het opgroeit? Ook daarin was Herman duidelijk: "Dat is de eigen schuld van het kind. Alle ellende heeft een oorzaak. In zijn vorige leven heeft dit kind zich misdragen. Daar moet het nu voor boeten. Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar."

Een keiharde wereld

Herman had niet eens de neiging om zich te verontschuldigen. Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar. En als je er niet tegen kan, moet je je maar terugtrekken om te mediteren. Als je het in deze wereld goed hebt, is dat je eigen verdienste: in je vorige leven heb je je goed gedragen. Als je het niet goed hebt, is dat je eigen schuld:

dan heb je je in je vorige leven misdragen.

Eigenlijk heb ik me nooit bezig gehouden met de achtergrond van de reïncarnatie. Uit dit gesprek met Herman werd me opeens duidelijk hoe keihard die wereld kan zijn. Ik keek diep in de afgrond van een anti-christelijke wereld zonder vergeving en zonder verzoening. Hier geldt het recht van de sterkste. Eigen schuld, dikke bult!

Thuiszorg nodig?

Curadomi biedt de helpende hand vanuit een christelijke levensovertuiging. Ons personeel is gespecialiseerd in pijnbestrijding.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Zorg met een visie.

Bel tijdens kantooruren (0318) 54 82 65
buiten kantooruren 0900-82 12340 (spoed)

Ik leef van de geef....

H. Algra, Den Helder

Voor de rubriek 'Voetlicht' in het Nederlands Dagblad schreef ds. Jan Mudde met enige regelmaat portretten over heel verschillende mensen. Een aantal van deze portretten werd gebundeld in het boekje 'Ik leef van de geef...'

Ds. Mudde laat zich in dit boekje kennen als iemand die in staat is om heel scherp waar te nemen. De portretten die hij schildert zijn allesbehalve abstract. De kwast van zijn schrijvende penseel schildert trefzeker de fijne nuances van het menselijk gevoel. Toch zijn de geschreven portretten niet 'hard': Mudde schrijft in pasteltinten. De bijdragen zijn raak en toch laat hij een deel van de inkleuring aan de lezer over.

Anders kijken

De bijdragen in het boekje zijn op thema gerangschikt. 'Anders kijken' is zo'n thema. Achtereenvolgens komen een gezonde man met rugklachten, een vrouw met MS, een vrouw met kanker en een hoogbejaarde vrouw voor het voetlicht. Bijdragen als brief, in de ik-vorm en in de hij/zij vorm wisselen elkaar af. Deze groep portretten gaat over de menselijke gebrokenheid, over verdriet. Zelfs een demente man kan 'fris en groen' zijn, zelfs iemand die sterven moet, kan zich geborgen weten.

Is dat dan geen (te) gemakkelijke troost? Immers: zieken worden in kerk en samenleving nogal eens goedkoop getroost. Er worden soms te gemakkelijk antwoorden gegeven, waardoor de troost averechts werkt (zie: Lize Stilma (red): Goedkoop troosten; Kampen 1991). Die indruk heb ik bij dit boekje echter niet. Het is waar: Ds. Mudde schetst mensen in nood, en hij laat zien dat zelfs (of: juist?) mensen in nood troost kunnen putten uit hun geloof en uit de ontmoeting met medechristenen. Toch zijn de antwoorden - dankzij de gekozen vorm - niet massief. De portretten zijn individuele stukjes 'levensverhaal': zo kan het óók.... In de bijdragen krijgen verdriet en vragen de ruimte, maar de boodschap is dat uiteindelijk ziekte en dood niet het laatste woord hebben.

Persoonlijk

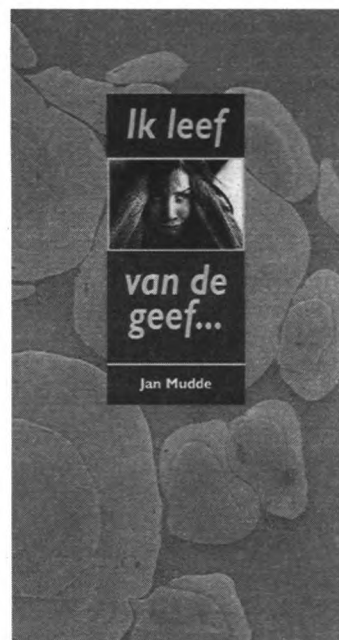
In sommige bijdragen haalt Mudde persoonlijke herinneringen op. Overigens: er zal meestal sprake zijn van een vermenging tussen illusie en werkelijkheid, waarbij ook de vraag wie de 'ik'-persoon is niet beantwoord wordt. Zo herinner ik me dat ik destijds (in het *Nederlands Dagblad*) twijfelde bij het verhaal 'Drift': over de escapades van een agressief rijdende automobilist. Ik kon me niet voorstellen dat Ds. Mudde er zo'n rijstijl op na zou houden. Of toch wel? Immers: zelfs de meest rustige persoon kan zich als automobilist opeens heel anders gedragen. Ook nu weer sloeg, tijdens het lezen, de twijfel toe. Aan het eind van het verhaal blijkt dat het om een droom gaat. En al zijn dromen niet altijd bedrog: ik was toch weer gerustgesteld.

Dat ook een dominee flaters slaat, komt ter sprake in 'Flaters'. Dat verhaal kan iemand als troost zijn eigen predikant voorlezen als deze (zoals iedere predikant wel eens overkomt) vanwege een blunder liever door de grond had willen zakken. Aangrijpend is het verhaal 'Zingen', waarin Ds. Mudde vertelt hoe woorden bij een ziekbed tekort schoten, waarop hij besloot om 'dan maar' te zingen. "Het als kind geleerde lied raakt een snaar, die het gesproken woord niet raken kan. Zingen doet meer dan twee keer bidden."

Zingen doet meer dan twee keer bidden

Lay out

Ik leef van de geef.... kenmerkt zich door een bijzondere vormgeving. Wel had de totale lay-out, ten gerieve van de wat oudere lezer, misschien iets ruimer opgezet kunnen worden. Op de titelbladzijden van de verschillende thema's vinden we steeds weer dezelfde 6 klein afgedrukte foto's. Eén van deze foto's is donkerder afgedrukt en heeft betrekking op het thema. Bij het thema 'wonderlijke trooster' staat een foto van een boxer: een hond als trooster. Oftewel: hoe je als predikant tijdens een pastoraal bezoek zelfs

voor een hond kunt bidden. De foto's bij de afzonderlijke portretten passen uitstekend bij het gekozen thema en zijn meestal van uitstekende kwaliteit. Wel blijkt dat ook een foto voor meerdere uitleg vatbaar is. Bij het verhaal 'Eva alleen' is dezelfde foto afgedrukt als bij een boekbespreking in het *Nederlands Dagblad* op 7 maart 1998 over 'de vrouw kiest'.

Waardevol

De titel: 'Ik leef van de geef...' is ontleend aan het verhaal van een vrouw voor wie de wereld instortte. Daardoor ontdekt ze plotseling wat leven uit de genade inhoudt. Dat thema komt indirect steeds weer terug in het boekje. Het is een waardevol pastoraal document geworden. Het viel mij op dat, welk verhaal ik ook las, er steeds weer een stukje tekst was dat me raakte, mij aan het denken zette, bemoedigde of me confronteerde met gebreken in mijn eigen leven.

Het boekje is meer in spreekstijl dan in schrijfstijl geschreven. Mede daardoor komt het echt en warm over. Ds. Mudde is erin geslaagd om van heel dichtbij het leven in de christelijke gemeente te beschrijven. Die warmte en betrokkenheid doen weldadig aan. Daarom is het fijn dat deze 'pastorale notities' nu ook in boekvorm zijn verschenen. De bijdragen in de krant verdwenen wel eens snel uit beeld als gevolg van de turbulentie van het alledaagse leven; deze uitgave maakt het mogelijk om de artikelen van Ds. Mudde in alle rust te (her)lezen.

Naar aanleiding van: Ds. Jan Mudde: *Ik leef van de geef....*; 93 bladzijden, f 22,50. Uitgave: Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, 1997.

Het Hindoeïsme

2. Vele heilige boeken

P.J. van Kampen, Ede

Het Hindoeïsme heeft niet slechts één opvatting over Waarheid, maar laat vele opvattingen toe, heb ik de vorige keer betoogd. Het heeft evenmin een "gesystematiseerde" visie op de Realiteit. Dat blijkt uit de vele soorten geschriften die onmogelijk tot één "Dogmatiek" terug te voeren zijn.

Als we de Brahmana's, Purana's en Soetra's even overslaan, is er noodzaak stil te staan bij drie collecties geschriften, die uit verschillende perioden stammen: de Veda's, Oepanishads en de Bhagavad Gita. Deze keer hebben we het over de eerste twee.

1. De Veda's

De vroegste gewijde geschriften zijn de Veda's, die geleerden dateren tussen 1200 en 1000 v.Chr. (of tussen 1200 en 800) De Veda's zijn vier grote werken met vooral Hymnen en Gezangen ter ere van de goden. Het Sanskriet woord "Veda" is verwant aan ons woord "weten". Het gaat om kennis en wetenschap in die boeken. De Veda's lijken niet echt het land India of het Indische volk op het oog te hebben. De bekendste en vermoedelijk ook oudste is de **Rig-Veda**: vooral gebeden en gedichten worden opgedragen aan goden en **pitrīs**, de voorouders. De **Yajur-Veda** bevat vooral spreken om bij offers uit te spreken. De **Sama-Veda** werkt de inhoud van de Rigveda in methodische zin uit. De **Atharva-Veda** bevat bezweringen en ook vervloeking.

a. Persoonlijke, wispelturige goden

In de Veda's worden tenminste 33 goden aanbeden; er zijn er echter meer, volgens geleerden. Sommige zijn bekend, zoals de regen- en dondergod Indra; of Varuna (Varoena), god van hemel en van dag en nacht. Rudra is de stormgod, maar ook doder van mensen. Agni is god van het vuur en wellicht de belangrijkste van de oude Indische goden. Yama is god van dood en dodenrijk en ook, heel fascinerend, is er de schemerige Dyaush-Pitar, wel gelijkgesteld met de "Deus Pater" van de Romeinen, de onkenbare "Vader" van de hele godenwereld. (Hadden de oude Indiërs op de een of andere wijze weet van een Schepper God, die onze Vader wil zijn?)

Deze goden heten de Deva's: de stralenden. Ze moeten de macht met elkaar delen en zijn per definitie dus niet almachtig. De gedachte dat ook goden aan beperkingen onderhevig zijn is aan de orde door het gegeven dat onder de stralenden twee dokters aanwezig zijn; konden ook de goden dan ziek worden? Opmerkelijk is ook een geval van polyan-drie: twee goden deelden dezelfde vrouw.

Ze zijn ook – op twee uitzonderingen na (Varuna en Yama) niet zo erg ethisch! Wie "morele heiligheid" nastreeft moet niet bij deze goden te rade gaan of hun voorbeeld volgen, hebben critici gesteld. Gebeden om vergeving van zonde zijn relatief zeldzaam in de Rig-Veda; veel vaker gaat het om bezit of voorspoed: "Geef ons, o Indra, hoop op schone paarden en varkens in duizendtallen." (I.29) "We bidden om regen, uw gave (Mitra) en onsterfelijkheid." (V.63) Voor de bier drinkende, vlees etende, krijgslustige en ook levenslustige Indiërs van die tijd, de Ariërs, kunnen de goden ons helpen bij het vinden van het goede leven op aarde en dan van een eeuwig tehuis.

b. Hunkering naar "eeuwigheid"

Want er is ook dit ontroerende gebed: "O Pavamana, plaats me in die wereld zonder dood, die onvergankelijke wereld, waarin het licht van de hemel is geplaatst, en waar eeuwig schijnsel is. Maak me onsterfelijk in dat rijk van diepe wens en krachtig verlangen, die streek van de gouden zon, waar voedsel en volle genieting worden gevonden. Maak me onsterfelijk in dat land, waar geluk en genietingen, waar vreugde en gelukzaligheid, samengaan en waar verlangens en wensen worden vervuld." Het is de wens om in gezelschap van de god van de onderwereld, Yama, het ware geluk te vinden. (**Rig Veda**, Mandala IX, Gezang 113)

In de veertiende Hymne van de Xe Mandala wordt de ziel van een overledene, wiens lichaam op de brandstapel tot as vergaat, als volgt aangesproken: "Laat zonde en kwaad achter, zoek uw woning opnieuw, en draag stralend van heerlijkheid een ander lichaam. Voeg u bij de genadevolle vaders die zich in het gezelschap van Yama verheugen." Er wordt verlangd naar een persoonlijke onsterfelijkheid, er wordt gebeden om een goed verblijf in het rijk der doden, in Yama's rijk. Er is wel van een ander

lichaam sprake, maar dat is een soort "verheerlijkt lichaam". In de tijd waarin de Veda's ontstonden was kennelijk het geloof in het principe van reïncarnatie nog niet aanwezig. Mensen leefden eenmaal en stierven eenmaal.

c. Twee tendenzen

Waren de goden niet almachtig en niet moreel, in de loop der tijd ontstaat er ook een tendens die zegt: "Al die verschillende goden zijn feitelijk niet écht verschillende goden! Ze zijn verschillende uitingvormen van de Ene God", "Manifestaties van de Ene". "Dat wat één is, wordt door de wijzen op verschillende manieren genoemd. Zij noemen het Agni, Yama of Matarisvan." **Rig Veda**. I.169.

Zo zien we twee tendenzen in de oude Vedische godsdienst. Er is de neiging om ieder van de goden als een uitingvorm van de Ene te zien; de andere is om iedere god als een echt onafhankelijke persoon te beschouwen.

2. De Oepanishaden

Iets later, tussen 800 en 500 v.Chr., komen de "Oepanishaden". Ze omvatten ongeveer 200 werken. Tien (of dertien) zijn van belang. Het woord zou afgeleid zijn van een Sanskriet werkwoord "zitten" (aan de voeten van de Meester). De geschriften zijn namelijk neerslag van persoonlijke onderricht dat een meester aan een leerling of een kleine groep discipelen geeft. Ook de term "Aranyaka's" komt voor, vertaald met "Woudboeken". Voor onderricht trok men zich terug in de wouden, waar de stilte te vinden was.

a. Een boven-persoonlijke "god"

De sfeer en de inhoud van deze "Oepanishads" is geheel anders dan de Veda's. Tegenover het veelgodendom van de Veda's ontstaat nu een ééngodendom; tegen het persoonlijke karakter van de Vedische goden zien we nu de opkomst van een onpersoonlijk godsbeeld. Die godsbeschouwing van de Oepanishads noemen we vaak **Monisme**. Waren de goden in de Veda's persoonlijk en onstuimig – "goden van vlees en bloed" – de "god" die ons in de Oepanishaden verschijnt, "Brahman", is te typeren als een onpersoonlijke Kosmische Orde. Brahman is soms "hij" of "zij", maar even vaak een "het". Brahman is boven-persoonlijk. Je kunt niet echt tot Brahman bidden, maar wel via meditatie wezenlijke eenheid met Brahman realiseren. Je kunt

met Brahman één worden! In deze Geschriften worden mensen vergeleken met waterdruppels, die de Oceaan moeten bereiken en met de Oerbron "samen-vloeien". In dat beeld wordt een mis-schien aantrekkelijk beeld geschetst van de mogelijkheid tot eenheid met het Al, met het Absolute. Als wij mensen zo onze eenheid met "het Absolute" realiseren, is dat een "bewijs" van onze goddelijkheid. Tegelijk verliezen wij zo als mensen wel ieder "zelfstandig" bestaan. We maken deel uit van de godheid, zoals dat ook (zij het op een ander niveau) ken-nelijk geldt voor de dieren, de planten, de rotsen en rivieren. We worden in een "Grote Eenheid" opgenomen, die het hele Heelal omvat. Bij ons sterven "gaan we op" in Brahman, in "het bezielde ver-band" van alle dingen. Een individuele identiteit, die ons tot unieke mensen maakt, blijft echter niet bestaan.

b. Milieuvriendelijk

Er is immers Samenhang tussen de mens en "al wat is". Zie daarom het geloof van Hindoes in astrologie. Ook hun vaak vegetarische eetgewoonten,

hun weigering om schadelijke dieren als ratten, die grote delen van de oogst vernietigen, te verdelgen. Zie de onaantastbare positie van de heilige koe. Bij sommige verwante groepen, zoals de Indiase Jani's, is er het strikt voornemen om nooit enig leven (menselijk of dierlijk) te doden; de pogingen die worden gedaan te verhinderen dat men ooit per ongeluk een insect zou inslikken hielden in dat muskieten die op onze arm of been landen met de grootste omzichtigheid ver-wijderd worden in plaats van hen met een forse mep uit te schakelen. "Ahimsa", de leer van het "niet-aantasten van enig levend wezen", gaat soms heel ver. In Boeddhistische kring is het al niet anders; ook daar treft men een verregaand "milieu-vriendelijke" visie aan t.o.v. de ons omringende natuur. In de regentijd mogen monniken feitelijk niet reizen, om geen torretjes en wormen te schaden!

Er is geen strikte scheiding tussen mens en dier; de lijn is veeleer vloeiend. De goden komen niet alleen als menselijke **avatara's**, "afdelingen" op aarde. Ze kunnen zich eveneens in de gestalte van

een dier manifesteren. De in Maharash-tra, een van de Indiase staten, zeer ver-eerde god Ganapati (oftewel Ganesh) wordt voorgesteld als een dikbuikig man-netje met de kop van een olifant. Het rad der wedergeboorte kan, naar Hindoes menen, ons ook in en uit het dierenrijk voeren.

c. Maar ook kastenselsel

De milieuvriendelijke levenshouding van Hindoes roept bij velen in het Westen sympathie op, begrijpelijk.

Tegelijk moet men echter opmerken – ik kan daar omwille van de waarheid toch niet omheen – dat er dat er een soms verbijsterende mate van onverschilligheid bestaat tussen mensen onderling. Vooral blijkt dat in het kastenselsel, met zijn strikte scheiding van mensen op basis van geboorte, sociale standing, huids-kleur, naam of beroep. (Daaraan moet weer worden toegevoegd dat er ook beroepsgroepen zijn met mensen uit ver-schillende kasten; grenzen van kaste en werk vallen dus niet altijd samen.)

Daar zijn dan de Brahmanen, de hoogste kaste, en drie andere hoofdkasten. Daar-

Snippers uit Afrika

'There is something rotten in the state of Denmark'

De kans is groot dat zodra het onderwerp criminaliteit, corruptie, intimidatie in Afrika ter sprake komt, meteen opgemerkt wordt: daar weten we in Europa ook van mee te praten. Is het alleen een kwantitatief verschil?

De kans vermoord te worden in West-Europa is 1 op 100.000, in Afrika is dat 90 op 100.000. Is het alleen een ver-schillend streepje op dezelfde statis-tiek? Nee, in feite is het geen kwantita-tief maar een kwalitatief verschil. In het ene geval heb je te doen met een vei-lige samenleving, in het andere met een onveilige. Om twee koeien of 100 koeien te hebben is het verschil tussen arm en rijk! Ik vraag mijn Europese vrienden wel eens zodra het gesprek daarop komt: hoeveel vermoorde men-sen hebben jullie persoonlijk gekend? Dan moet men eerst wel heel lang nadenken. Ik kan er zo enkele tiental-len blank en zwart opnoemen. En dan wonen wij nog maar in Zuid-Afrika, aan de rand van Afrika!

Willen we ooit toekomen aan een juiste diagnose van wat eraan scheelt in Afrika – en de lezer moet van mij niet

veel verwachten – dan moeten we eerst ontdekken dat de kwaal eigen is aan Afrika. Het heeft bijvoorbeeld geen zin om te zeggen: kijk maar naar Bos-nië's oorlog; wij weten in Europa ook wat etnische twisten zijn. Wat wij in Afrika noemen Bosnië's *rich man's war* is in Europa de uitzondering. Wij heb-ben er in Afrika zoveel van dat het eer-der regel lijkt. We hebben er zoveel van Soedan tot de Kongo, van Xhosa's en Sotho's op de mijnen in Zuid-Afrika, achter Arap Moi staan legio vechtende stammen in Kenya, van Hutu's en Tut-si's, zoveel dat ze laatst ergens *the for-gotten wars of Africa* genoemd werden. Is corruptie aanwezig in Europa, jaze-ker, het is er, maar als uitzondering. Het is alweer verscheidene jaren gele-den toen ik nog op de zendingspost woonde en er nog een veel sterkere geur van Eerste Wereld over onze Derde Wereld hing dan vandaag dat ik erbij stond hoe oudere Afrikaanse vrou-wen elkaar voorspeelden zoals alleen Afrika het kan, hoe je met een flink bankbiljet het moet spelen een pen-sioenaanvraag over de toonbank te schuiven. Een leuk maar noodzakelijk spelletje! Vandaag, heel wat jaren ver-der, hebben we ook heel wat stappen teruggedaan. Staatspensioenen wor-den uitbetaald aan enkele duizenden oudjes die allang vredig ontslapen zijn en op de lijsten van staatsdienstambte-naren komen talloze niet-bestaande

personen voor. Het verschil tussen cor-ruptie van Azië en Afrika vond ik onlangs getypeerd als dat tussen pro-ductieve en afbrekende corruptie. De blanke scholengemeenschap waaraan één van mijn kinderen verbonden is, telde in 1997 70 inbraken waarin het niet ging om een ruitje breken en wat kleren meenemen maar om het doel-matig verwijderen van banken, compu-ters, elektrische panelen, kantooruitrus-ting enz. Op scholen in zwarte woon-buurtten is het erger: volgens een recente studie lijden negen van de tien scholen er aan bendegeweld of zijn er het centrum van.

Gaat Afrika zijn eigen weg met zijn positieve gemeenschapszin, zijn gulle menselijkheid om maar niet meer te noemen, het gaat ook zijn eigen weg van corruptie, criminaliteit, nepotisme en dies meer. Elsevier had een paar jaar geleden de moed een omslagarti-kel te publiceren onder het hoofd 'Afrika, getto van de wereld' waar het de kleine man slechter gaat dan ooit! En hij heeft er al eeuwenlang onzeg-baar geleden! Ik denk dat wie werkelijk om Afrika geeft en zijn miljoenen lij-dende inwoners de euvelds liever niet moet wegpraten, vergoelijken of baga-telliseren. Het blokkeert alleen maar het stellen van de vraag naar het 'waarom' en het eventueel vinden van een weg uit de ellende vandaan.

J. Vonkeman, Richmond, Zuid-Afrika

uit zijn tientallen andere kasten ontstaan, die op hun beurt weer verdeeld zijn in vele subkasten. Daar is de vaak nog zeer beperkte sociale en religieuze positie die aan de laagste kasten wordt toegekend of aan hen die daar nog onder horen, de zgn. "onaanraakbaren". Een paar keer heb ik Indiërs zelf horen verzuchten dat "het kastenstelsel honderd keer erger is dan het apartheidssysteem, alleen mag je dat niet hardop zeggen..."

Wat is immers de "officiële" grondslag van die indeling in die vele kasten? Dat is het geloof in reïncarnatie en in "Karma"! Er is in de goddelijke werkelijkheid van Brahman geen onrecht; er is uiteindelijk steeds sprake van de onverbiddelijke "Wet van Oorzaak en Gevolg" die maakt dat ieder mens geboren wordt onder omstandigheden die door zijn/haar Karma zijn verdiend. Het totaal van al je acties in alle voorgaande levens bepaalt – al voor je geboorte – of je in kommer-volle omstandigheden zal worden geboren of dat je in een omgeving van rijkdom en van geluk het levenslicht ziet.

d. Wel heel anders!

In de Oepanishads, die door Indiërs en ook veel Westerlingen zeer vereerde collectie "wijsheidsliteratuur" treffen we een meer mystieke, filosofische en "ont-hechte" sfeer aan dan in de oudere Veda's. Het valt niet mee om in de Oepanishads snel de weg te vinden, maar tegelijk is moeiteloos op te merken dat er geen goden in voorkomen die onsterfelijk zijn, tot wie men om onsterfelijkheid of om geluk in dit leven kan bidden. Er is geen geloof in een persoonlijk voortbestaan na de dood. Er is voortdurend het besef dat mens, dier, plant en ding, alles, is opgenomen in een Groter Geheel, Brahman. "Goddelijkheid" doortrekt de kosmos.

Het geloof in de Ene God is overduidelijk anders dan het geloof in zo'n God dat Christenen, Joden of Moslims hebben: daar wordt ook geloofd in één God, maar die is persoonlijke, Schepper en hoorder de gebeden.

Het meisje en de hel

(Een verhaal voor tieners)

Jeannette Westerkamp, Houten

Er was eens een meisje dat besloot geen mens ooit te vertrouwen. Daar had ze vast een goede reden voor. Misschien waren haar ouders liefdeloos. Of misschien waren ze te veel afwezig. Misschien wisten ze niet hoe ze kinderen moesten opvoeden, omdat ze zelf niet opgevoed waren. Misschien was er niets mis met de ouders maar had het meisje wat ze beleefde verkeerd begrepen en uitgelegd. Wie zal het zeggen? Zulke dingen liggen erg ingewikkeld en het meisje zelf had geen idee van de wortel van haar wantrouwen. Ze zag alleen dag in dag uit dat ze volkomen gelijk had. Mensen zijn niet te vertrouwen. Ze zitten vol bijbedoelingen en al hun aandacht en aardigheid kan zo maar wegsmelten. Het leven is niet te vertrouwen. Overal loert ziekte en dood om de hoek. Je lijf is ook niet te vertrouwen. Het is zomaar te dik of te mager en als je ongesteld bent, ga je huilen of schelden zonder reden.

En God, die is helemaal niet te vertrouwen, wist het meisje. Ja, ze geloofde in God. Ik bedoel: ze geloofde niet in God, ze geloofde dat God bestond en ze wilde dat dat niet zo was. Voor mensen kun je je afsluiten, maar waar moet je je verstoppen voor God? Als het Adam niet lukte, en Jona niet, hoe zou het haar dan wel lukken? Ze schold tegen God, ze vloekte, maar God liet zich niet weg jagen. Hij bleef bestaan.

"Het is niet eerlijk," zei het meisje op een dag tegen een klasgenootje, "ik ben geboren op een rotwereld, tussen rot-mensen. Als ik me er doorheen gesla-gen heb, kan ik ook nog naar de hel." "Waarom?", vroeg het klasgenootje verbaasd, want zij geloofde niet dat er een god was. "Als je niet in God gelooft ga je naar de hel", zei het meisje. "Mooi", zei het klasgenootje, "dan gaan we daar samen iets leuks van maken." Die begreep er dus niks van en het meisje zweeg er verder over.

Het meisje groeide op en deed er alles aan om zich te weren in de wereld. Ze probeerde sterk te worden en van niemand afhankelijk. Ze volgde strenge diëten in de hoop dat ze zou gaan lijken op de hooghartige modellen die door iedereen begeerd en benijd worden, maar aan niemand gebonden zijn. Op andere momenten probeerde ze zich vol met snoep om iets van de pijn en de eenzaamheid te verzachten.

Nooit, nooit, liet ze iets van die zwakte zien aan anderen. Iedereen kende haar mooi opgemaakt, en sterk. Ze klaagde nooit en maakte geen ruzie. Maar bij het minste of geringste trok ze zich terug, ook al moest ze er afspraken voor breken.

De enige tegen wie ze schold was God, in Wie ze niet geloofde, maar Die maar niet ophield er te zijn.

Na verloop van tijd werd het meisje mager, hard en afschuwelijk eenzaam. Mensen bewonderden haar en... hielden haar op afstand. Ze wisten niet wat ze aan haar hadden. Er ging geen warmte van haar uit en ze leek het ook niet te kunnen ontvangen. Als een jongen verliefd op haar werd, was dat door haar uiterlijk, maar niet omdat hij haar lief vond, want dat was ze niet. En het was ook altijd snel weer over. De ogen van het meisje werden donker en diep van pijn en angst. Alles hield ze op een afstand. Niemand kon haar meer iets doen. Wie waren dan die stemmen in haar hoofd: "Je bent te dik", terwijl ze zo mager was als een lat. "Je bent stom." "Iedereen heeft een hekel aan je." "Ze zien wel hoe zwak je bent, je redt het nooit alleen." Allemaal stemmen die nooit ophielden. Eéntje gilte er boven uit: "Slapen. Ga toch slapen, voorgoed. Het leven is ellendig. Ga toch dood." Het was of de dood een knappe ridder was die haar in zijn armen in slaap zou wiegen. Ach, wat verlangde het meisje naar hem. Als God er maar niet was en de hel. Want God zou haar zeker uit de armen van de dood trekken en haar wakker maken voor een eeuwig lijden. Ze haatte God, o wat haatte ze Hem. Op een avond liep ze door de mistige straten naar huis, toen ze een vreemd gegrom hoorde, vlak bij. Ze keek verschrikt om zich heen en zag een grote hond tegen de grond gedrukt. Hij leek van plan om haar te bespringen. Het

meisje verstijfde van schrik en zag toen dat de hond vast zat in het prikkeldraad. Het zat om zijn kop en een voorpoot gewikkeld. Het draad was bevestigd aan palen en de hond had al één paal uit de grond gerukt. Scherpe prikkels waren diep in zijn neus gedreven. Het meisje keek in de bloeddorlopen ogen en er ging iets door haar heen wat ze nauwelijks meer kende: een warme golf medelijden. Ze schoot op de hond toe om hem te bevrijden, maar zodra ze binnen zijn bereik kwam, beet hij haar in haar hand. Ze gilde. Het deed afschuwelijk zeer. Uit haar ooghoeken zag ze dat haar hand er lelijk uit zag. Zonder te kijken wikkelde ze haar sjaal losjes om de hand en deed ondertussen haar best om niet flauw te vallen of over te geven. "Wat nu?", zei ze hardop tegen zichzelf en besepte toen dat haar huisarts om de hoek woonde. Ze wankelde er heen. Haar gezonde hand ondersteunde de gewonde. Ze belde aan bij de deur met Privé er op. Het is gek wat pijn soms met mensen

doet. Of was het de golf medelijden? Of was het de aardige, rustige vrouwelijke dokter die haar hand had verzorgd en verbonden, een prik had gegeven en haar tenslotte mee had genomen naar haar huiskamer voor een kop thee? Ineens zat het meisje te huilen en te praten. Ze deed alle twee tegelijk, hoewel ze praten altijd heel moeilijk vond en huilen onmogelijk. Ze praatte over zichzelf en haar angst en de stemmen. Ze praatte ook over de hel. "Waarom ben je toch zo bang voor de hel?", vroeg de dokter toen ze uitgepraat was. Het meisje keek haar verbaasd aan en zei niets. "De hel is toch dat je alleen bent en aan jezelf overgeleverd en ver van God en zonder liefde om je heen?" Het meisje knikt. "En met veel pijn", voegde ze er nog aan toe. "Zoiets als die hond", zei de dokter. Het meisje schoot overeind. "We moeten die hond nog helpen", riep ze. "Ik heb net al naar de politie gebeld", zei de dokter. "Daar zoeken ze wel iemand die weet hoe je zoiets aan moet pakken. Waarschijnlijk

zullen ze hem plat moeten spuiten voor ze hem kunnen helpen. En nou jij. Moet jij ook eerst platgespoten worden?" Het meisje begreep het niet. Het was een tijdje stil. "Volgens mij," zei de dokter, "na alles wat je me verteld hebt, geloof ik dat jij nu al in de hel zit. Niemand hoeft jou er in te stoppen, jij bent er zelf in gekropen om je te verstoppen voor God. Dat is op zich wel slim, want de hel is geen plek voor God. Je hoeft nooit meer bang voor Hem te zijn. Hij haalt geen mens uit de hel die er vrijwil- lig in kruipt." "Waarom voel ik dan dat Hij er ergens is?", vroeg het meisje, nu achterdochtig. "Misschien staat Hij voor de opening van de hel om je er uit te lokken. Misschien is Hij er niet zo zeker van dat je daar echt lekker zit en dat dit echt is wat je zoekt." "Ik heb vreselijke dingen tegen God gezegd om Hem weg te jagen", zei het meisje zachtjes. Het was weer even stil. Ze wiegde voorzich- tig met haar hand heen en weer. De verdoving raakte uitgewerkt. "Waarom wil je die hond eigenlijk helpen terwijl hij je zo heeft toetgetakeld?", vroeg de dokter. "Ik denk dat hij bang was en pijn had." "Maar is het dat waard? Hij had ook nog een pees kun- nen doorbijten of zoiets." Het meisje haalde haar schouders op. "God steekt zijn hand naar binnen in de hel om jou er uit te halen en jij bijt erin", zei de dok- ter. Het meisje sprong overeind, stootte haar hand tegen de leuning van de stoel en gilde. Toen begon ze te huilen en wist zelf niet of het de pijn was of iets anders. Ze bedacht dat ze nog nooit zo gehuild had en dat verdriet ook een goed gevoel kon zijn. Heel raar eigenlijk. Ze dacht dat ze kapot zou gaan of zo maar verdwijnen, maar dat gebeurde niet.

"Kom", zei de dokter toen het meisje wat rustiger was, "ik loop met je mee naar huis. Bel je morgenochtend met de assistente voor een afspraak? Ik wil je graag morgen weer even zien. Hier is wat voor de nacht. Een pijnstiller en iets om te slapen als dat niet lukt." Zwiggend liepen ze door de stille straat. "Hier was het", zei het meisje bij de plek waar de hond had gelegen. "Die ligt vast zijn roes uit te slapen." Ze liepen verder. "Waarom spuit God mij niet plat?", zei het meisje toen. Ze bedacht dat ze jaloers was op de slaap van de hond. "Jij bent geen hond", zei de dokter. "Jij bent een mens." Ze waren er bijna. "Bedankt", zei het meisje. "U hoort in ieder geval niet in de hel." "Nee," zei de dokter, "zo helpe mij God almachtig. Jij ook niet trouwens."

Was Prediker een vrouwenhater?

N.a.v. Pred. 7:28:onder duizenden heb ik één mens ontdekt, maar een vrouw heb ik onder deze allen niet ontdekt.

M.R. van den Berg, Assen

Velen die het boek Prediker een fascinerend en belangrijk boek vinden, hebben grote moeite met het hierboven afgedrukte vers. Volgens sommigen werpt het een smet op het hele boek en ze distantieëren zich er nadrukkelijk van. Anderen proberen de Prediker met veel omhaal van woorden voorzichtig te verontschuldigen door te verwijzen naar de tijd waarin hij leefde, een tijd die beslist niet vriendelijk voor vrouwen genoemd kan worden. Nog weer anderen onderschrijven deze woorden van harte.

Lage pet

Maar hoezeer deze verklaringen ook uiteen kunnen lopen, ze gaan allemaal uit van de gedachte dat de Prediker niet veel op heeft met vrouwen. Die gedachte ziet men bevestigd in vers 26, waar de vrouw die een valstrik is, wier hart een net is en wier handen boeien zijn, bitterder genoemd wordt dan de dood. Beide uitspraken brengt men met elkaar in verband en dan ligt de conclusie voor de hand. Dit vinden we bijvoorbeeld heel pertinent bij iemand als Aarre Lauha in zijn commentaar. Zijn vertaling van vers 26 wordt daardoor sterk beïnvloed: ik heb ontdekt, dat de vrouw bitterder is dan de dood, want ze is een valstrik, enz. Hier wordt geen enkel onderscheid meer gemaakt tussen slechte en goede vrouwen, wat G.Th. Rothuizen nog wel doet. Volgens Lauha zijn bij de Prediker alle vrouwen één pot nat. Hij aarzelt dan ook niet Prediker te betichten van boosaardige overdrijving. G.Ch. Aalders bestrijdt weliswaar dat het in vers 26 over elke vrouw zonder onderscheid gaat, maar merkt bij vers 28 op, dat volgens Prediker „de algemeen-menselijke verdorvenheid zich bij de vrouw nog sterker openbaart dan bij de man.” Aalders is het daar wel mee eens, want het

„stemt geheel overeen met de ervaring, dat de vrouw ten gevolge van haar grotere emotionaliteit eerder voor de verleiding vatbaar is dan de man.” Aalders en Lauha staan in hun opvattingen vierkant tegenover elkaar, maar ze gaan er beiden van uit dat Prediker een bijzonder lage pet op had van vrouwen.

Kritisch karakter

M.i. verzet de samenhang waarin deze woorden van de Prediker zich bevinden, zich tegen deze interpretaties, die van de Prediker een kritiekloze vertegenwoordiger maken van de in zijn tijd algemeen gangbare visie op vrouwen. De Prediker doet in zijn boekje niets anders dan gangbare meningen op de korrel nemen en doorprikken, en dat op een vaak zeer provocerende wijze. Zijn woorden willen zijn als de puntige **stok**, waarmee de boer zijn ploegende os in de achterbout prikt om hem uit zijn slome gang op te schrikken (12:11). Hoewel ze dat weten, weerhoudt het deze uitleggers er niet van hem de toen gangbare visie op de vrouw in de mond te leggen. Gangbare visies doen echter niemand opschrikken. Ze laten mensen eerder in slaap sukkelen. Op zijn minst had het kritische karakter van zijn geschrift de commentatoren alert moeten maken. Ze hadden zich moeten afvragen of het wel zo voor de hand lag de Prediker te vereenzelvigen met de gangbare opvatting en of het niet aanemelijker was ervan uit te gaan, dat hij ook met betrekking tot de visie op de vrouw de gangbare mening op losse schroeven zou zetten.

Als ze dat gedaan hadden, zouden ze waarschijnlijk ontdekt hebben, dat Predikers conclusie in vers 29 (Ik heb ontdekt dat *alle* mensen B en dus niet alleen de vrouwen B corrupt zijn) zich niet verdraagt met de interpretatie, dat je bij de mannen nog wel eens een gave figuur kunt tegenkomen. En ik twijfel er niet aan, dat ze dan tot de volgende vertaling/parafrase gekomen zouden zijn: iets waarnaar ik nog steeds op zoek ben, maar waarvan ik

de juistheid niet kan ontdekken, is het gezegde 'één mens uit duizend heb ik ontdekt maar een vrouw was daar niet bij'. Dat die spreuk waar is, heb ik dus niet ontdekt. Wat ik wel ontdekt heb, is dat alle mensen, de mannen niet uitgezonderd, corrupt zijn.

Zo zetten Predikers woorden vraagtekens bij de toen gangbare visie op de vrouw. Het heeft niet veel geholpen. De joodse rabbijnen hebben die gangbare visie met zoveel kracht verdedigd, dat ze de eeuwen trotseerden en er zelfs in slaagde de Prediker tot aanhanger van de door hem op losse schroeven gezette opvatting te verklaren. Zo knap kunnen commentatoren zijn! Tot ver in onze eeuw toe heeft de door Prediker bestreden visie op de vrouw zich weten te handhaven. De geciteerde uitspraken van Aalders bewijzen het. Zijn wij er inmiddels vrij van?

Boek- bespreking

De weg van God met Abraham

De meditatie, die wijlen ds. H. G. Abma geschreven heeft en die door zijn zoon, Ds. G. Hette Abma, voor de uitgave in boekvorm bewerkt zijn, bevatten ettelijke aansprekende passages. Het leven van de vader der gelovigen zoals wij dat vinden weergegeven in Genesis 12 tot 25 is van eminente betekenis voor ons. Wij moeten er intussen wel rekening mee houden, dat ds. Abma leefde van 1917-1992, Hervormd predikant van de Geref. Bond was een Staatskundig gereformeerd politicus. Hij hanteerde de Statenvertaling en citeerde uit de Psalmberijming van 1773. Daardoor zal het de jongeren misschien minder sterk aanspreken dan de ouderen. Maar de manier waarop hij de gangen van Abraham nagaat getuigt van diepe Schriftstudie en verdient ons aller respect. Daardoor juist valt er veel uit dit geschrift te leren. Abma kende een eigen stijl om de boodschap van de Bijbel dicht bij ons te brengen. Ik noem enkele voorbeelden: „De zonde haten en laten moet volstrekt gebeuren. We kunnen het niet op een accoordje gooien. God staat geen concessies toe.” (p.16). Het „neem-maar-aan-geloof” is net een machinegeweer. Dat ratelt maar aan één stuk door.” (p. 23-24). „Bedenk het tot uw verantwoording, dat het ongeloof een verwonderlijke zaak is. Maar weet niet overmoedig, want het geloof is niet minder verwonderlijk. Is het niet een gave van God?” (p. 38). „Een heilige ironie. Zo ervaart ieder, die de hemel in huis haalt. Per saldo beschermt die hem. Wij houden uiteindelijk niet het geloof overeind, maar het geloof ons.” (p. 50). Wat onze kritiek betreft: Het spreken over de Here Christus als Kampioen van de eer van zijn Vader en als de grote Kampvechter des Vaders (p. 39) lijkt mij niet juist. Deze sporttermen passen m.i. niet in het beeld, dat de Bijbel van Jezus tekent. Verder vind ik, dat ds. Abma soms wel wat al te vlot overschakelt op de Christus hoezeer ik ook een Christocentrische prediking een eerste vereiste blijf vinden en dat niet als homiletisch gegeven, maar in de praktijk met het oog op de christelijke gemeente van vandaag. Tot slot: De wijze waarop door de auteur over Abrahams bijna-offer (Gen. 22) wordt geschreven is indrukwekkend en rich-

tinggevend voor ons geloofsleven. Het vasthouden door dik en dun, door weer en wind aan de rijke en vertroostende beloften van God blijft voor ons allen de opdracht, die onafscheidelijk behoort tot het Verbond, dat de HERE met ons sloot. God houdt zijn Woord! En die God is er vandaag nog! Wij kunnen met de inhoud van dit keurig uitgegeven boek onze winst doen!

N.a.v. ds. H. G. Abma „Een eeuw geloven” – Uitgave van J. J. Groen en Zoon, voorheen Leiden, nu Heerenveen – 112 pag. – f 19,50.
G. Mooiweer

Rectificatie

In het nummer van 12 december 1997 werd op pag. 469 niet de titel vermeld van de serie waarvan enkele deeltjes werden besproken. Het ging hier om „SCHRIFTWERK”.

O. M.

Voor de kinderen

Per ongeluk is de vorige maal het rooster weggevallen, zodat de puzzel niet kon worden opgelost. Vandaar nogmaals dezelfde puzzel.

Achter alle vragen staan cijfers. Deze moeten worden gezet in het onderste vak. Is het antwoord bv .David en er staat achter 5-7-10-6-32. Zet dan de D in vakje 5 de A in vakje 7 enz. Als je het goed hebt gedaan vind je de reden waarom David Saul niet wil doden.

1. De Edomiet Doëg was een opzichter van Saul. Waar was Doëg opzichter over? 1 Sam. 21:7 (9-41-40-25-15-40-17)
2. Als David wordt herkend door de koning van Gath wordt hij bang en stelt zich dan aan als een 1 Sam.21:13 (3-30-19-11-29-4-8-21-14-27-34)
3. Als de soldaten van de garde weigeren de priesters en hun familie te doden geeft Saul Doëg hiervoor de opdracht. Met welk wapen dood hij de priesters? 1 Sam. 22:19 (29-3-20-23-40-33)
4. Wat had de stad Keïla nog meer dan deuren? 1 Sam. 23:7 (27-40-28-42-12-36-31-37)
5. Naar welke woestijn gaat David dan? 1 Sam.23:14 (29-1-32)
6. David ontkomt aan Saul doordat er oorlog uitbrak. Toch gaat Saul weer achter David aan. Als Saul gaat rusten is dat in een spelonk waarin David en zijn mannen zijn. Waar snijdt David een slip van af? 1 Sam 24:5 (6-22-13-16-39-5)
7. In welke streek had Nabal uit Maon zijn bedrijf? 1 Sam. 25:2 (2-10-40-6-26-18)
8. Als Nabal weigert David en zijn mannen te eten te geven wil David hem straffen maar de vrouw van Nabal geeft opdracht aan haar knechten zonder dat Nabal dit weet om hun voedsel en drinken te brengen. Wat zat er in de twee kruiken voor drinken? 1 Sam.25:18 (3-7-24)
9. Van Abigaïl, de vrouw van Nabal, werd gezegd dat zijn verstandig was, maar Nabal was en ruw in zijn optreden. 1 Sam 25:3 (38-10-40-35)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder

Opnieuw geboren worden

Tijdens de broodmaaltijd komt Erik met een plan.

Hij zou wel willen gaan zwemmen met Pingu, de hoofdpinguïn van een televisie-filmpje.

Marjon reageert meewarig-bezorgd: 'Dat kan niet, Erik, want Pingu woont op de noordpool, of misschien wel de zuidpool.' Erik kijkt haar verwachtingsvol aan.

'En daar is het water ijskoud.'

De aandacht blijft.

'En als je in koud water gaat zwemmen, raak je in paniek.'

Erik blijft geïnteresseerd.

'En als je in paniek raakt, vergeet je te zwemmen.'

Geknik. Erik kan zich hier wel iets bij voorstellen.

'En als je dan vergeet te zwemmen, verdrink je.'

Ik vraag mij af of ik dit gesprek onopvallend moet afkappen. Is dit wel de juiste informatie voor een vijfjarige die over een uurtje zijn eerste zwemles heeft?

Marjon krijgt toch het groene licht. Gezien de opbouw van haar verhaal kan ik wel raden waar het naar toe gaat. Het is altijd fijn je kinderen dat soort dingen te horen zeggen.

'En als je verdrinkt, ga je dood.'

Volledige instemming van Erik.

'Maar dan ga je wel lekker naar de hemel, naar de Here God.'

In stilte applaudiseer ik voor mijzelf en voor Marjon. En voor Erik. Hij maakt Marjon haar verhaal af.

'Ja Marjon, en dan krijg je van de Here God een nieuw lijfje.'

Ik ben dik tevreden. Ik weet dat het geen garantie voor de toekomst is, maar op dit moment is voor de kinderen het geloven een zeker weten. Naast de tevredenheid steekt een klein beetje trots de kop op, wij hebben ze het toch maar keurig verteld. Dat denk ik, tot Erik zijn verhaal afrondt.

'En dan ga je als de Here Jezus terugkomt weer in de buik van mamma. En dan kom je er niet klein uit, maar zo groot als je bent'

Ik krijg het een beetje benauwd:

'Waarom denk je dat, Erik.'

Verbaasd kijkt hij op. Dat is toch logisch?

'Nou, je moet toch opnieuw geboren worden?'

Ik schuif mijn roggebroodje met kaas voorlopig opzij. Ik moet eerst even iets uitleggen aan Erik. Of hadden we hem Nicodemus moeten noemen?

Guurtje Leguijt, Alphen aan den Rijn

(De redactie is blij dat zij Guurtje Leguijt bereid heeft gevonden de plaats van Wilna Smienk-van 't Hul in te nemen, die zich als medewerkster aan ons blad heeft teruggetrokken.

Guurtje Leguijt is lid van de Ned. Geref. Kerk van Alphen aan den Rijn, moeder van drie kinderen, schrijft regelmatig columns in "Rondom het kind" en geeft als vrijwilligster les aan verstandelijk gehandicapten.)

Bezinning op verzoening door de t
riosynode

Ik voor u, daar gij anders (2)

Forum

In het forumgesprek zei prof. dr. G. W. Neven (gereformeerd, Theologische Universiteit Kampen) dat we eerst goed moeten definiëren wat verzoening is. Hij deed dat als volgt: verzoening is vrede stichten, waarin God de eerste stap zet. In het evangelie zien we wat dat uitwerkt: rondom Jezus ontstaat een nieuwe gemeente. Op een ander moment in het gesprek zei hij dat verzoening er is voor iedereen, die in zijn eigen zelfbeeld gevangen zit; voor iedereen, die misbruikt is en misbruikt heeft, dus voor slachtoffer én dader. Verhelderend was ook wat hij opmerkte over de relatie tussen het lijden en de moderne cultuur: daarin wordt het lijden verdrongen, o.a. doordat we er het nodige aan kunnen doen. Maar daarom is het voor ons wel moeilijker geworden het lijden (dat een facet van de verzoening is) te aanvaarden. Op de vraag of de verzoening als het hart van het evangelie kan worden beschouwd, antwoordde hij: Ja, want zonder verzoening is er geen evangelie, en zonder evangelie is er geen kerk.

Dr. A. H. Wöhle (luthers, Almere) gaf antwoord op de vraag naar de betekenis van het bloed. Van de joodse traditie kunnen wij leren dat verzoening tussen God en mens een proces is om breuken tussen mensen hersteld te krijgen. Daarbij symboliseert het (offer)bloed het leven en de levenskracht. Dat er bloed vloeit, betekent de overgave van heel het leven aan God. Prof. dr. A. de Reuver (hervormd, Rijksuniversiteit Utrecht) stelde dat voor de verzoening „bloed” en het aspect van het offer onmisbaar zijn. Het gaat om de plaatsbepaling door Christus. Wat dat inhoudt, is moeilijk op de hedendaagse mens over te brengen. Verwezen zou kunnen worden naar oorlogsverhalen, waarin de een zich voor de ander opoffert. Maar ten diepste bestaat er van Christus' plaatsvervangende geen ander voorbeeld, geen gelijkenis. Paulus geeft dat aan in Romeinen 5:7 v.v.

Naarmate wij meer stilstaan bij het offer, naar die mate worden wij er meer door geraakt. Hoe de mens door Gods liefde overweldigd wordt, is niet vast te leggen; maar dát hij erdoor overweldigd wordt: die dimensie is onopgeefbaar.

Vervolgens nam De Reuver het op voor Anselmus (1033-1109), die zeer diep heeft nagedacht over de vraag waarom God mens werd, het antwoord in juridische termen vatte en daarvoor alle eeu-

wen door veel kritiek te verduren kreeg. De Reuver erkende dat Anselmus' uitwerking typisch middeleeuws is, maar dat de kern van zijn gedachten teruggaat op Augustinus en de Schrift. Want deze drie dingen heeft Anselmus goed gezien: 1. de zonde is een aantasting van Gods eer, 2. de zonde stelt ons schuldig, 3. God Zelf moet er aan te pas komen om ons ervan af te helpen.

Bouwstenen

Vervolgens werd het woord gegeven aan enkele theologen, die de opdracht hadden ontvangen „bouwstenen” aan te dragen voor een synodale brief over verzoening. Ieder van hen kreeg drie minuten om alvast mondeling zo'n bouwsteen te leggen.

Dr. C. van der Kooi (gereformeerd, Vrije Universiteit Amsterdam) gaf aan dat ons heil niet alleen gegrond is op Pasen maar ook op Goede Vrijdag. Dat laatste is niet vanzelfsprekend. Het kruis is namelijk iets paradoxaals: het spreekt van gericht. Maar door het gericht heen houdt God aan deze wereld vast. Psychologisch gezien is een begrip als gericht evenals toorn zwaar geladen, maar we hebben ze wel nodig om te verwoorden wat het heil inhoudt. Er is in ieder geval een dikke streep getrokken tussen de zonde en de zondaar. De kwade machten zijn reeds door God veroordeeld. Er ligt dus al iets achter ons. Want God heeft onze vervreemding van Hem Zich zozeer aangetrokken dat zij bij Hem terecht komt, althans bij Zijn Zoon. Is dat niet de diepste bedoeling van het dogma van de Drie-eenheid?

Dit verslag is van de hand van Ds. H. J. Lam, Ned. Herv. predikant te Den Ham (Ov.). Wij troffen het aan in: „De Waarheidsvriend”, wekelijks orgaan van de Gereformeerde Bond. Wij konden slechts een gedeelte van het verslag overnemen, maar hopen zo de belangstelling voor dit actuele onderwerp te intensiveren. Verzoening door voldoening is het hart van het evangelie! Wie dit miskent doet geen recht aan de intentie en de inhoud van de bijbelse boodschap en is in strijd met het belijden van de kerk (zie zondag 15 en 23 van de Heid. Catechismus). Alle lijnen lopen op het kruis van Golgotha uit en via het geopende graf op de Paasmorgen als aanknopingspunt voor een herleeft hoop wordt een beslissend nieuw begin gemaakt. Juist hier moeten wij met twee woorden blijven spreken: kruis en opstanding. Die horen bij elkaar naar goddelijke orde, beter en sterker gezegd: volgens goddelijk plan. Op de Pinksterdag memoreert Petrus in zijn imponerende, appellerende preek de

bepaalde raad en voorkennis van God terwijl de snode daden van wetteloze mensen niet worden verdoezeld. Maar de God van het heil heeft het eerste en het laatste woord! Want de Heilige Schrift spreekt ervan, dat de Vader de Zoon OPWEKTE en dat de Zoon OPSTOND (zie Hand. 2:23 en 24). Deze dingen moeten recht overeind blijven staan in de verkondiging. Anders wordt de gemeente van Christus met lege handen naar huis gestuurd. En daarvoor was men niet naar de kerk gekomen!

Enschede

O. Mooiweer

Kerkerieuws

Beroepen/Intrede/Afscheid

Beroepen door Ermelo: ds. C.D. de Groot uit Steenwijk.

Nieuws Landelijke Vergadering Moderamen gekozen

De Landelijke vergadering, zaterdag 7 maart jl. voor de eerste maal in Doorn bijeen, heeft de volgende broeders in het moderamen gekozen:

Praeses: oudl. A. Wattèl, Hoofddorp
Tweede praeses: ds. W. Smouter, Breukelen

Scriba: ds. K. Muller, Heerenveen
Tweede scriba: ds. M. H. T. Biewenga, Emmeloord

Eerstvolgende samenkomst

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken komt zaterdag 4 april a.s. in tweede zitting bijeen. Er wordt om tien uur begonnen in de Bartimeus-hage te Doorn.

Overig nieuws

Geslaagd. De heer L. A. van Baardewijk uit Amersfoort is geslaagd voor het candidaatsexamen theologie aan het Gereformeerd Seminarie.

Voorjaarsvergadering S.E.V.

De Stichting Emeritaatsvoorziening „S.E.V.” houdt de voorjaarsvergadering op woensdag 13 mei 1998 in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 in Utrecht. Er wordt om half acht begonnen.

Regiovergadering Amsterdam/Haarlem d.d. 6 februari 1998

De voorzitter, ds. G. J. Zwarts, opent de vergadering op christelijke wijze. Na goedkeuring van de notulen van de vorige vergadering wordt de vergadering geïnformeerd over het consulentchap van ds. G. J. Zwarts ten behoeve van de gemeente van Haarlemmermeer-Oost-

zijde. Het laat zich aanzien dat, i.v.m. de ziekte van ds. Brink, er voorlopig nog een beroep op ds. Zwarts gedaan zal moeten worden.

In een gesprek over de onderwerpen voor de Landelijke Vergadering komt het volgende naar voren.

Over het voorstel van de gecombineerde CG/NG gemeente van Arnhem, inzake de vrouw in het ouderling ambt, verschillen de meningen. De afgevaardigden zullen, rekening houdend met de discussie, naar bevind van zaken handelen. Er wordt gesproken over eventuele wijzigingen in de procedure voor het beroepen van predikanten, n.a.v. een voorstel van de gemeente van Rijsbergen. De regio ziet de voordelen van een bemiddelingsinstantie, omdat een vertrouwenspersoon een belangrijke rol kan spelen, vooral i.g.v. moeiten of dreigende moeilijkheden. Te denken valt aan een pastor voor predikanten.

Over het rapport inzake de opleiding van predikanten, onderschrijft de Regio de tendens te streven naar een duidelijke invulling van het gebruikt begrip „deugdelijke opleiding”.

Wat betreft het rapport van de Commissie „Taakverlichting Oudere Predikanten” onderschrijft de Regio de gedachte de

bestaande regeling voort te zetten, mede afhankelijk van de besluitvorming van de S.E.V. Betreffende het onderwerp „rechtspositie predikanten” onderschrijft de regio het voorstel hiervoor een commissie in te stellen.

Over het rapport van de Commissie voor Contact en Samenspreking is er in de regio een overwegende voorkeur voor optie c. uit de algemene evaluatie, namelijk het voorstel de energie vooral te richten op het ontplooiën van gezamenlijke activiteiten, en het uitbouwen van de samenwerking op lokaal niveau. In de voorbode worden verschillende noden in de gemeenten uitgesproken en de dank aan God uitgesproken voor het vele goede dat we in de regiokerken mochten beleven.

De volgende regiovergadering zal gehouden worden D.V. 9 oktober 1998. De roepende kerk is dan Amsterdam-Tuinstdeden-Zuid-West, de scriba wordt geleverd door Haarlemmermeer Oost-zijde en de assessor door Haarlem-Heemstede.

Regiovergadering Schiedam d.d. 29 januari 1998

De praeses, br. J. H. Bosman, leest 1 Joh. 4:17-21 en gaat voor in gebed. Uit

Jongerenhuisvesting

Ga je het komende jaar voor het eerst op kamers, omdat je in een andere stad gaat studeren/werken? Dan is dit waarschijnlijk belangrijke informatie voor je. Er zijn namelijk in een aantal grotere steden huisvestingsprojecten voor christelijke jongeren. Die projecten hebben tot doel onderdak te bieden aan jongeren die de overstap maken van ouderlijk huis naar zelfstandig wonen. Dat onderdak wordt geboden voor één (of twee) jaar, in jongerenhuizen die variëren in omvang. In het kleinste huis kunnen 5 mensen terecht, in het grootste ca. 16. De huizen hebben verschillen als het gaat om de criteria die worden gehanteerd voor toelating, duur van het verblijf, huisregels enz. Maar op ten minste één punt komen ze overeen. Er is gastvrij onderdak voor jongeren die gezamenlijk – vaak samen met één of meer hoofdbezoekers – inhoud willen geven aan een christelijk geïnspireerde leefomgeving. Voor alle huizen geldt dus dat je er zelfstandig woont, maar dat er ook ruimte is voor gezamenlijke maaltijden, bijbelstudies en andere activiteiten.

Er zijn zulke jongerenhuizen in Amsterdam, Eindhoven, Groningen, Leiden, Rotterdam, Utrecht en Zwolle.

Heb je belangstelling en komt jouw toekomstige studie/werkstad in dit rijtje voor? Vraag dan een folder met meer informatie, en/of een aanmeldingsformulier aan bij het huis in jouw toekomstige stad. Je aanmelding ontvangen we graag zo snel mogelijk!

De (secretariaats)adressen zijn:

Commissie Huisvesting Amsterdam (CHA), Crynssenstraat 59-I, 1058 XV Amsterdam
Interkerkelijke Stichting Evangelisch Centrum Koenraad (ISECK), Isidorusweg 19, 5624 KD Eindhoven, tel. 040 2449686

Stichting Evangelisch Ontmoetingscentrum Groningen (SEOG), Oosterhaven 12, 9723 AP Groningen, tel. 050 3141390 (vragen naar: Debora, Hilde of Marnix)

Stichting Diaconale Jongerenhuisvesting Groningen (SDJG) (aanmelden vóór 1 mei), Damsterwaard 27, 9734 CL Groningen, tel. 050 5491012

Jongerenhuis Leiden, Boekweitekamp 15, 2353 HH Leiderdorp, tel. 071 5416536

Evangelische Stichting Jongerenhuisvesting Rotterdam (ESJR), Oppland 13, 2905 AN Capelle a/d IJssel, tel. 010 4505842

Stichting Evangelische Huisvesting (SEH) (aanmelden vóór 1 juni), Boomstraat 2abis, 3582 KR Utrecht

Stichting Diaconaal Jeugdhuisvestingsproject Zwolle (SDJZ), Coreemarkte 21, 8016 LA Zwolle

het gebruikelijk onderzoek van de credentiebrieven blijkt dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn. De agenda wordt vastgesteld.

Vervolgens wordt door de Commissie van Advies, ingesteld door de regionale vergadering teneinde de zustergemeente van Schiedam te dienen met advies en voorts daarover de regionale vergadering te informeren, haar rapportage toegelicht.

Nadat daarover de vragen van de regio afdoende zijn beantwoord kan worden geconstateerd dat de commissie aan haar opdracht heeft voldaan en worden de leden, onder dankzegging voor hun gezamenlijke inzet, gedechargeerd.

Aan de ingekomen stukken wordt thans beperkt aandacht gegeven; deze zullen op de voortgezette vergadering nader aan de orde komen.

Aan de ingekomen stukken wordt thans beperkt aandacht gegeven; deze zullen op de voortgezette vergadering nader aan de orde komen.

Ter voorbereiding van de komende Landelijke Vergadering (LV-98) te Doorn komt een gedeelte van de documenten (nummering LV/1-14) in bespreking en wisselen de afgevaardigden van gedachten. Voor wat betreft het document TSB is br. De Geus, vertegenwoordiger namens de regio Schiedam in de TSB, ter regio-vergadering aanwezig. De afvaardiging voor de LV-98 wordt thans definitief samengesteld nl. primi: ds. B. J. Eikelboom (NGK Barendrecht), ds. H. J. Bruins (Vlaardingen), br C. v.d. Kerk (NGK Maassluis) en br. G. J. Bink (NGK Rotterdam); secundi: br. J.H. Bosman (NGK Barendrecht) en br. W. M. van Esch (NGK Rotterdam); en als tertius: br. R. A. Hart (NGK Maassluis). Het verslag van de reguliere regio-vergadering d.d. 9 oktober 1997 wordt ongewijzigd vastgesteld.

De predikanten die ter vergadering aanwezig zijn ondertekenen het – door de LV Apeldoorn 94/95 – vastgestelde ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords. Van de zijde van de kerk van Barendrecht zal een – korte – aanvulling worden voorgesteld.

Besloten wordt op 18 februari 1998 een voortgezette vergadering te houden, eveneens te Barendrecht. Te 23.15 uur wordt de vergadering met gebed en voorbede door ds. H. J. Bruins gesloten.

Voortgezette regiovergadering Schiedam d.d. 18 februari 1998

De praeses, ds. B.J. Eikelboom, leest enkele schriftgedeelten uit Handelingen, Colossenzen en 2 Timotheus en gaat voor in gebed. Alle kerken zijn wettig door dezelfde afgevaardigden als op 29

januari 1998 vertegenwoordigd. De agenda van de vergadering dd. 19 januari 1998 wordt vervolgd.

Met betrekking tot de documenten (nummering LV/15-29) voor de Landelijke Vergadering te Doorn wordt de gedachtenwisseling door de afgevaardigden vervolgd.

Naar aanleiding van het besluit van de kerkenraad van Schiedam en het verzoek dienaangaande aan de regio wordt uitvoerig van gedachten gewisseld.

Besloten wordt de kerkenraad van Schiedam schriftelijk van de standpunten van de regionale vergadering in kennis te stellen. Tevens wordt besloten om middels een Commissie van Begeleiding en Advisering o.a. de kerkenraad terzijde te staan. Aan de ingekomen stukken wordt voorts aandacht gegeven.

Als datum voor de e.k. regionale vergadering wordt 1 april 1998 vastgesteld.

Maassluis is dan de roepende kerk.

Te 23.30 uur wordt de vergadering met gebed en voorbede door ds. H. J. Bruins gesloten.

Onder andere(n)

Commissie Reformatische Studieavonden belegt samenkomst

De Commissie Reformatische Studieavonden belegt een samenkomst op donderdag 26 maart 1998. Prof. drs. B. Kamphuis uit Kampen zal dan spreken over „Hebben de dogma's, zoals de kerk van de eerste eeuwen die op formule gebracht, ook voor ons nog voluit geldigheid?” Er wordt om acht uur begonnen in de Chr. Geref. Nebo-kerk, Rhijnvis Feithlaan 114 in Den Haag-Zuid.

Weekend van biddende bezinning

De Stichting Evangelisch Reformatorisch Ontwaken (ERO) houdt een weekend van biddende bezinning vanaf vrijdagmiddag 3 april tot 5 uur zaterdagmiddag 4 april. Dit weekend wordt gehouden in het Brandpunt te Doorn. Van deelnemers aan deze bezinning wordt verwacht dat ze kunnen instemmen met het doel van ERO zoals neergelegd in 2 Kron. 7:14: „de ootmoedige smeking of de Heere ons land en volk genadig wil zijn, omdat wij ons willen laten beedemen door de Heilige Geest, Die ons door het Woord wil leiden naar de levendmakende waarheid, Jezus Christus. Wij verlangen er intens naar, dat de Heere ons tot een diepe verootmoediging zal brengen, met als gevolg een vast vertrouwen in Zijn vergevende liefde en het prijzen van Zijn Naam in grote dankbaarheid.” Hoewel het accent deze dagen zal lig-

gen op het gemeenschappelijk gebed zijn als sprekers o.a. uitgenodigd ds. W. J. J. Glashouwer en ds. J. C. Schaeffer. Aan hen die willen deelnemen wordt gevraagd om zo spoedig mogelijk tachtig gulden per persoon over te maken op Postbankrekening 7777173 van Stichting Evangelisch Reformatorisch Ontwaken te Dordrecht. De mogelijkheid tot deelname is in verband met de gekozen locatie beperkt, zodat het wenselijk kan zijn vooraf te informeren of er nog plaats is. U kunt zich opgeven bij de secretaris van ERO: ir. P. A. D. Smeijers, Johan van Galenplantsoen 12, 7461 GM Rijsen (tel. 0548 513634).

Een soortgelijk bezinningsweekend is gepland op 2 en 3 oktober a.s. Eén van de sprekers zal dan dr. J. Hoek zijn.

„Bouwen en vertrouwen”, cursus gemeente-opbouw

De Wittenberg in Zeist organiseert op vier dinsdagen in april en één in mei een korte cursus gemeente-opbouw. In deze cursus komen elementen van de opbouw, groei en vernieuwing binnen de christelijke gemeente ter sprake. Vanuit een bijbels-theologische fundering wordt in deze cursus toegewerkt naar de praktijk. Informatie en opgave: 030 6924166.

Gespreksdag Ongewenst Kinderloze Echtparen

De Werkgroep Ongewenst Kinderloze Echtparen organiseert op zaterdag 18 april de derde landelijke ontmoetingsdag voor ongewenst kinderloze, christelijke echtparen. Nu zowel de eerste landelijke dag in maart 1995 als de tweede in september 1996 is gebleken dat het ongedwongen kunnen praten met „lotgenoten” voor veel kinderloze echtparen bevrijdend heeft gewerkt. De ontmoeting op 18 april vindt plaats in het Greijdanus College, Campus 5 te Zwolle. Deelnemen kan door overmaking van f 32,50 per persoon naar Postgiro 695982 t.n.v. H. Pilon te Capelle a.d. IJssel o.v.v. Kilo 98. Nadere informatie is verkrijgbaar bij M. en E. Dees te Zeist, tel. 030 6953539.

School in Ivoorkust vraagt stafleden

Vavoua International School, een school voor Ivoorkust voor kinderen van zendingen die in West-Afrika werkzaam zijn, is op zoek naar nieuwe stafleden voor het schooljaar 1998/9. In het bijzonder is er vraag naar een Nederlandse basis-schoolleraar of -lerares.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met WEC (Wereld Evangelisatie voor Christus) in Emmeloord. Tel. 05276 16521.

